

כאמרו קרן לא עם נטרון... (מאמר על חינוך ופיקוד)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 25/17 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 438

הונצח ע"י בנם הנה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ו' אדר התשע"ב. מסכת תמורה דף יד - דף כ

פרק יש בקרבנות

דף יד ע"א

א רש"י ד"ה קרבנות היחיד וכו', כלומר יש מהן מאותן שקבוע להן זמן שאפילו עבר זמנם חייבין להקריבן וכו'. כתב התוס' יו"ט (פ"ב מ"א), דכונת רש"י, דאף דיש קרבנות יחיד שאין חייבים בהם באחריות, כגון פר יום הכיפורים וחביתי כהן גדול, עיקר כוונת התנא לומר, דקרבנות ציבור אין חייבים באחריות בשום אופן. והוסיף, דלפי זה אתי שפיר, אמאי לא הקשה רבי מאיר בסיפא דמתניתין אתנא קמא מדין זה.

ב בא"ד, כגון קרבן עולת יולדת וכו'. הקשה הרש"ש, אמאי לא נקט רש"י אף חטאת יולדת. ותירץ, דחטאת יולדת באה מן העוף, ומבואר בגמ' דמתניתין מיירי דוקא בבהמות ולא בעופות. ונלכאורה צריך עיון, דלכאורה מה שמבואר בגמ' דמתניתין איירא בבהמה, היינו דוקא בבבא דתמורה, דקתני בהמה למעוטי עופות, אבל בשאר דיני המשנה מיירי אף בעופות, כמבואר בשיטה מקובצת (אות ה') לענין זכרים ונקבות. (י.א.). עוד תירץ, דכיון דתני עלה שחייבים אף באחריות נסכים, משמע דמיירי בקרבן דיש בו נסכים, והיינו עולת העוף כמבואר במנחות (צ"א), אבל בחטאת העוף ליכא נסכים. ועוד כתב, דנראה לגרוס ברש"י "וחטאתה" במקום "וקרבנה" שמחק הצאן קדשים.

ג מתני', אבל חייבין באחריות נסכיהן משקרב הזבח. הקשה בחידושי רבי אריה ליב מאלוין (חלק ב' סימן נ"ד), דאם בקרבנות ציבור חייבים באחריות נסכים מעת שקרב הזבח, אין חילוק בין קרבנות יחיד לקרבנות ציבור, דהא אף בקרבנות יחיד אין חובת הבאת נסכים קודם שקרב הזבח. ועיין שם מה שהאריך ליישב.

ד מתני', ואת הטומאה. כתבו הרמב"ם בפירושו המשניות והר"ע מברטנורא (פרק ב מ"א), דקרבן ציבור דוחה את הטומאה כאשר רוב הכהנים טמאים.

והקשה הרש"ש, דמבואר בפסחים (ע"ט). דכדי להקריב בטומאה בעינן שכל הכהנים יהיו טמאים, ודין רוב נאמר דוקא לענין ציבור, דאם רוב הציבור טמאים מותר להקריב בטומאה.

ה מתני', שם. ביומא (ג). הביאה הגמרא הפלוגתא דתנא קמא ורבי מאיר, ובההיא אמינא נקטה, דלתנא קמא פר יום הכיפורים, חשיב קרבן ציבור ולכך דוחה שבת וטומאה. ומותבינן לה, ואסיק דאף תנא קמא מודה לרבי מאיר בדינא, אלא נקט כללא דקרבנות ציבור דוחים שבת וטומאה, ולא קרבנות יחיד, ואמר לו רבי מאיר שאין הכלל נכון, אלא הדבר תלוי אם הוא חובה שקבוע לו זמן אי לאו. וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"א מ"ב), דרבי מאיר ותנא קמא לא פליגי, אלא רבי מאיר אתי לפרש דברי תנא קמא. אבל הר"ע מברטנורא (שם) כתב, דהלכה כרבי מאיר ומשמע דסבר דרבנן פליגי על רבי מאיר. והקשה התוס' יו"ט (שם), הא לא פליגי אלא בטעם הדבר, ומה שייך לפסוק הלכה לענין הטעם.

ו גמ', וכללא הוא וכו'. הקשה הרש"ש, לפי מה שביאר התוס' יו"ט [הובא לעיל אות א'], דעיקר כוונת התנא לומר דקרבנות ציבור שלא שייך בהם תמורה, אמאי לא משנינן, דאף דיש קרבנות יחיד שאין עושין תמורה אכתי עדיפי מקרבנות ציבור שלא שייך בהם תמורה. ותירץ, דהוי מצי לשינויי הכי, ואזיל ותני לה משום יגדיל תורה ויאדיר. תדע דהא דמשנינן מתניתין מיירי בבהמה, ואילו להלן במציעתא משני דאיכא עולת העוף.

ז גמ', בעיקר זיבחה קתני וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות ה'), דהגמ' לא מיישבת את הקושיא מעופות, דהא נקטה ליישב אליבא דרבנן לענין ולד עושה תמורה, ולא אף לענין עופות. ועוד, דודאי עוף חשיב עיקר הזבח. אבל התוס' יו"ט (פ"ב מ"א) כתב, דעוף לא חשיב עיקר הזבח כיון שנמלק ולא נשחט, ומיושבת אף הקושיא מעופות. ועיין בתמורת תודה, שכתב שהתוס' יו"ט דייק כן מהא דנקטה הגמ' לישנא דעיקר זיבחה ולא עיקר קרבן, דמשמע

לעילוי נשמת מרת רבקה רחל שילר בת ר' אפרים ז"ל - נלב"ע יב אדר התשס"ד ת.נ.צ.ב.ה.
נדבת בנה ידידנו הרה"ח ר' יצחק שילר שליט"א

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף יד

ו אדר התשע"ב

דאיתנין למעוטי אף שעופות אינם בשחיטה.

ח גמ', והרי חטאת דקרבן יחיד היא ונקבה אתיא. כתב השיטה מקובצת (אות ו'), דהטעם דלא משני דאיכא חטאת העוף דאתיא מזכר כעין דמשני לעיל גבי עולה. משום, דמי שמחוייב חטאת בהמה, חייב להביא בהמה ואין יכול לפטור את עצמו בחטאת העוף, ולכך אף דמצינו חטאת זכר בחטאת העוף, מכל מקום אכתי קשיא מחטאת בהמה שאינה באה מזכר. אבל בעולה אפשר להתנדב עולת העוף, וכן אפשר להביא עולת העוף של יולדת ומצורע בעניות. ועיין **נזר הקודש** שהעיר, דאמנם היה יכול להתנדב להביא עולת העוף, אבל לאחר שנדב שוב אינו יכול להביא עוף. עיין שם. **והראש יוסף** כתב, דהתנא תני חילוקי דינים בין קרבנות יחיד לקרבנות ציבור, דוקא לענין קרבנות הנוהגים בין ביחיד ובין בציבור, ולכך לא משנינו שמצינו חטאת זכר בחטאת העוף, משום דקרבן חטאת העוף אינו נוהג בציבור, (דהא חטאת העוף באה בקרבן עולה ויורד, ובמחוסרי כפרה כזב וזבה, מה שאין כן בציבור), וממילא שוב אי אפשר לחלק בו בין יחיד לציבור, אבל בעולה מצינו עולת העוף בציבור בקיץ המזבח. **ובחשק שלמה** כתב, דאף דאיכא לשינויי דאף בחטאות שייך זכר בעוף, עדיף לן למימר דאף בבהמה עצמה איכא זכר. ועיין בתפארת שאול ובעולת שלמה.

ט גמ', דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין. הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי בעינן קרא למילף דמוספים כשרים כל היום, מהיכא תיתי שיפטל. וליכא למימר דילפינן דאסור להביאו בלילה, דהא ילפינן **בזבחים** (צח). "מביום צוותו". **ובטורי אבן במגילה** (כ): כתב, דבעינן לה לאפוקי מדרבי יהודה **בברכות** (כו.), דסבר דזמן המוספין עד שבע שעות. והוסיף, דלפי זה דרשה זו אתיא לאחר דדרשינן להלן מ"ביומו" שאם עבר היום אי אפשר להקריב מוספין, דמשמע דשרי להקריבם כל היום, דאם אי אפשר להקריבו ביומו משבע שעות ולמעלה, אמאי בעינן קרא לעבר היום.

י רש"י ד"ה שכל היום וכו', ובלבד שיקדמו מוספין לתמיד של בין הערבים וכו'. וכן כתב **רש"י במנחות** (מו:): **ד"ה זמן**. אבל **תוס'** (שם) **ד"ה צורת** כתבו, דשרי להקריב קרבנות ציבור לאחר תמיד של בין הערביים, משום דעשה דהבאת הקרבן דהוי עשה דרבים, דוחה העשה דהקרבנות הקרבנות לפני תמיד דבין הערביים.

יא רש"י ד"ה מנחתם וכו', אם קרב הקרבן בזמנו ואפילו מכאן ועד עשרה ימים ולעולם ובלא נודמנו לו קא מיירי. אבל **תוס'** **בראש השנה** (ל:): **ד"ה נתקלקלו** כתבו, דדוקא בקרבן ציבור צריך להביא לכתחילה את הנסכים עם הזבח, כיון דבלילה אין יכול לומר עליו שירה, ואף למחר ביום נסתפקו **בערכין** (יב). אי שרי לומר עליו שירה. אבל קרבן יחיד שאין אומרים עליו שירה שרי להביא הנסכים אף לכתחילה בלא הקרבן. אמנם **הברמב"ם** (פ"ב ממעשה הקרבנות ה"ב) כתב, דבין קרבן ציבור בין קרבן יחיד, אדם מביאו לאחר עשרה ימים לכתחילה.

יב רש"י ד"ה מלבד שבתות ה', דהכי כתיב וכו' דאם יום טוב אחר שבת הוא הקרב נסכיו עם קרבנותיו והקרב נסכים ששכחת אתמול ולא הקרב. כתב **המשנה למלך** (פ"א מחגיגה ה"ח), דמוכח מדברי רש"י דהקטרת מנחת נסכים היא אב מלאכה. עוד הוכיח, דכל נסכי ציבור ואף קרבנות חול שלא הוקרבו בזמנם, קרבים לאחר זמן אף ביום טוב. והקשה **המנחת חינוך** (מצוה רצט אות ח'), הא נדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב, ובפרט עולה דכולה

כליל ואין בה צורך כלל, ולא מסתבר שיתירו הבאת מנחת נסכים ביום טוב, ואף אי נימא דרש"י למד כן מגזירת הכתוב, אכתי איכא למימר דמיירי דוקא בקרבנות שבת, אבל לא חול. וכתב, דלבו אומר לו דכונת רש"י, שנסכי שבת קרבים בחול המועד ולא ביום טוב, ואף חול המועד נקרא יום טוב.

יג גמ', הוה אמינא בלילה אין ביממא לא. הקשו **התוס'** **במנחות** (מד:): **ד"ה מנחתם**, היאך אמרינן דאילו הוה כתיב "מנחתם ונסכיהם" לא הוי ידעינן דלמחר שרי להביא נסכים, ולכך בעינן קרא ד"מלבד שבתות ה'", הא בברייתא מפורש דמ"מנחתם ונסכיהם" ילפינן דשרי להביא נסכים אף למחר. ותירצו, דדרך הגמ' להביא פסוק הרהוט לשני דרשות, אף דדרשה אחת נפקא מקראי אחרוני.

יד רש"י ד"ה ליקודש, בלילה אם נתנו בכלי שרת קדשי דתו לא נפקי לחולין אבל מיקרב לא קרבי עד היום. הקשה **השיטה מקובצת** (אות כ:), דאם נתקדשו בלילה נפטלו בלינה בעמוד השחר, והיאך ניתן להקריבם ביום. ותירץ, דהיינו דוקא אם קידשום בכלי ביום שאפשר היה להקריבם, אבל הכא שקידשום בלילה בזמן שאי אפשר להקריבם, ילפינן מקרא ד"מנחתם ונסכיהם" שהקידוש מועיל לענין הקרבה שלא יפטלו בלינה. **ובחידושי הגרי"ז** תירץ, דאחר הקידוש בכלי אפשר להעלותם על המזבח, למאן דאמר **בזבחים** (פז). אין לינה מועלת בראשו של מזבח, ואף לסובר דלינה מועלת, היינו דווקא אם מורידו ביום מעל המזבח, אבל אם משאירו על גבי המזבח אפשר להקריבו.

טו גמ', כל הקרב ביום אין קדוש אלא ביום. כתבו הבית מאיר והחיי אריה, דדוקא קדושת כלי שרת המקדשת את המנחות להקרבה אינה חלה בלילה, אבל קדושת פה שמקדיש את הקרבן בפיו חלה אפילו. והוכיחו כן מהא דאמר רבי אפתוריקי **בזבחים** (יב). לילה לקדושה ויום להרצאה, דהיינו, דשרי להקדיש בליל שמיני אף שאינו זמן הראוי להקרבה. ועיין בדברי הבית מאיר שהארין. **ובנתיבות הקודש**, ביאר דטעם החילוק, שקדושת כלי שרת מיחשב כחלק מההקרבה, כיון שהיא המכשיר להקרבה, ועל כן אינה חלה אלא ביום. **ורבי יוסף ענגיל** (מפתחות לספר ציונים לתורה, כלל ב), ביאר, דבהא פליגו רמי בר חמא ורבא, דרמי בר חמא סבר דקידוש כלי שרת לא מיחשב כהקרבה, ולהכי חל אף בלילה, אבל רבא סבר דקידוש מיחשב כהקרבה ולכך אינו מקדש אלא בזמן הראוי להקרבה.

טז תוס' ד"ה וכל הקרב וכו', פירש רש"י שילחי שתי הלחם כגון שמן למנורה ולא נראה דמה קדושה שייכי ביה הא לית ביה קדושת כלי וכו'. הקשה **במלאכת חושב**, הא הדלקת המנורה נעשית ביום קודם הלילה ואם כן הוי דבר הקרב ביום. ותירץ, דלא קאי על חצי הלוג שמווד לכל נר דקדוש ביום, אלא מיירי באדם שמנדב שמן הרבה למנורה, דעיקרו ללילה ולכך נקדש בלילה, אלא דהקשו התוס' דליכא כלי שרת לכך. [אמנם יעויין **ברש"י כתב יד במנחות** (פט.). **ד"ה אין**, דההדלקה נעשית בלילה]. **והעולת שלמה** תירץ, דרש"י סבר דכיון דצריך שתהא דולקת בלילה היינו דבר הקרב בלילה בלבד, ולא דמי לדבר הקרב ביום ובלילה דאי בעי הוי מקריב ביום ובלילה כלל לא, אף דאין הכי נמי דהשמן הדולק ביום הוי דבר הקרב ביום. ועיין באות הבאה בשם **החזון איש**.

יז בא"ד, ולא נראה דמה קדושה שייכי ביה הא לית ביה קדושת כלי. **והחמדת דניאל** (מנחות פט). בתוס' ד"ה חצי) פירש, דשמן המנורה ראוי

ובגליוני הש"ס בגיטין (ס:): הביא משו"ת הראנ"ח (סימן עג), דאף דאסור לכתוב דברים שבעל פה, לאחר שכתבן שרי בקריאתם. אמנם הר"ן במגילה (יד. מדפי הרי"ף) כתב, דדברים שבעל פה אסור משום שהמלמד יבארם לתלמידו עד שיהיה בטוח שהבין היטב, אבל אם ילמד מן הכתב יכול לטעות בכונת הדברים, ולדבריו משמע דאסור אף בקריאה. ובמהרש"א בגיטין (ס. בחידושי אגדות) כתב, דאסור לכתוב כדי שלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא יחזור על לימודו, אמנם היינו דוקא בדורות הראשונים שהיה לבם רחב, אבל עתה שנתמעטו הלבבות, ואי אפשר לזכור על ידי הלימוד שבעל פה, עדיף שיהיו דברי תורה סדורים לו בכתיבה.

כב) גמ', ושבתב אי אתה רשאי לאומן על פה. ביאר המהרש"א בגיטין (ס:): בחידושי אגדות, דהילפותא מתיבת "אלה" דכתיבא בקראי ד"כתוב לך את הדברים האלה" ו"כי על פי הדברים האלה".

כג) גמ', שם. כתב היראים (סימן רסח בדפוס חדש וסימן קכח בדפוס ישן), דהאיסור מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא, וטעם האיסור, דרבנן חשו שאם יאמרו בעל פה יתיימשו מלכתוב, או משום שעמי הארץ לא יאמינו לדברי תורה הנאמרים בעל פה, אלא יאמרו שרבנן בדו דברים אלו מליבם. והתוס' ישנים **ביומא (ע.)** כתבו, דענין האיסור למצוה מן המובחר בעלמא. ובר"ן במגילה (יד. מדפי הרי"ף) כתב, דטעם האיסור, משום שבדברים שבכתב יש חסירות ויתירות, קרי וכתבי, ובעל פה אין הדבר ניכר. והרמב"ם (פי"ב מתפילה ה"ח) כתב, דהקורא בתורה אסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת.

כד) תוס' ד"ה דברים שבכתב וכו', בתוה"ד, ויש לומר דאין להקפיד רק מה שכתוב בחומש. וביאר השיטה מקובצת (אות לד), דהיינו משום דקרא ד"כתב לך וכו'" דמיניה ילפינן לאסור לומר דברים שבכתב בעל פה, נאמר קודם שהיו נביאים וכתובים, ולכך אינם כלולים באיסור. אמנם רבינו גרשום כתב, דאף נביאים וכתובים בכלל האיסור. ובשיעורי הגרמ"ד סאלאוויצק ביאר בשם הגרי"ז, דיש ב' דינים בכתיבת דברי תורה, א. דין כתיבה, ב. האיסור לומר בעל פה, ותוס' סברי שהם ב' דינים נפרדים, ועל כן אף דדין כתיבה נאמר נמי על נביאים וכתובים, האיסור לומר בעל פה נאמר דוקא על החומש, וכדכתיב בקרא "הדברים האלה", ונביאים וכתובים אכתי לא הוו, אבל רבינו גרשום סבר, דשני הדינים תלויים אחד בשני, דהיינו דבציווי שנאמר על הכתיבה, נאמר שלא יהיה בעל פה, וכשאומן בעל פה מבטל מהם דין כתב, ועל כן אף נביאים וכתובים שנאמר בהם דין כתיבה, נאסרה אמירתן בעל פה.

כה) בסוה"ד, ויש לומר דאין להקפיד אלא בדבר שמוציא אחרים ידי חובתן. הקשה בשו"ת חוות יאיר (סימן קעה), הא בקרא ד"כתוב לך" דמיניה ילפינן לאסור אמירה בעל פה, לא משמע לחלק בין האומר לעצמו למוציא אחרים. ובשו"ת כתב סופר (אורח חיים סימן נא) כתב, דמוכח מהא דחילוק תוס' בין אומר לעצמו למוציא אחרים דלא סבירא להו כדעת הר"ן [הובא באות כג] דטעם האיסור לאמר על פה, הוא משום שאי אפשר לדרוש חסירות ויתירות, כיון דאף כשאומר לעצמו יש מקום לאותו חששא. [ועיין באות כג מה שהבאנו טעמים אחרים].

כו) גמ', אמר רב פפא השתא וכו' נזדמנו וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות ו), דסלקא דעתא דאף דקריבים בלילה מכל מקום צריך לכתחילה להקדישן

להדלקה אף כשלא התקדש קדושת הגוף, דדווקא מאי דקרב על המזבח טעון קידוש כלי שרת כדי להתיירם להקרב, אבל שמן המנורה שאינו דבר הקרב כשר להדלקה אף כשהוא חולין. [וטעמא דנסכים ושתי הלחם צריכים קידוש כלי אף שאינם קרבים, משום שהם שייכים לקרבנות]. אמנם החזון איש (מנחות סימן ל סק"ז) ביאר דכוונת התוס', דלעולם שמן המנורה קדוש קדושת הגוף, אלא דהקשו דכיון דאינו דבר הקרב, מתקדש בקדושת הגוף על ידי הקדש פה, ואינו צריך קידוש בכלי שרת.

יח) בא"ד, שם. הקשה הצאן קדשים, דאמרינן במנחות (פז:), שנמשח במקדש כלי מידת חצי הלוג, ופירש שם בגמ' (פח:): רבי שמעון ברבי, משום שמדדו בו שמן לכל נר ונר, מבואר ששמן המנורה הוצרך לימד בכלי שרת כדי לקדשו. ותיירץ הקדשי דוד (שם), דמה שמדדו את שמן המנורה בכלי קודש, אינו משום שהוצרך לקדש את השמן, אלא משום שמגונה למדוד את שמן המנורה בכלי חול. והעולת שלמה שם יישב, דאמנם שמן המנורה הוצרך להתקדש בכלי שרת, וכוונת התוס' להקשות, דהשמן לא התקדש בכלי כי אם מבעוד יום בשעת הטבת הנרות, והיאך שנינו בברייתא שהדבר הקרב בלילה "קדוש בלילה". ומה דכתבו "הא לית ביה קדושת כלי", כוונתם שאין להם קדושת כלי בלילה.

יט) בא"ד, שם. הקשה במקדש דוד (קדשים סימן כא, ה), לרש"י דסבר דשמן של מנורה צריך קידוש כלי לקדשו קדושת הגוף, אם כן יצטרך לקדש הפתילה. ואף דאיתא בירושלמי סוכה (פרק החליל ה"ג), דמבלאי מכנסי כהן גדול היו מדליקין את הנרות, ובגדי כהונה אית להו קדושת הגוף, אך עדיין ליבעי לקדש הפתילה בכלי שרת כמו השמן. עוד עיין שם שהכריח, דנתינת שמן בעצמה עבודה היא, וצריכה אותה עבודה להיות בדבר שכבר קדוש קדושת הגוף, ולהכי צריך לקדש השמן קודם נתינתו למנורה, ולא מהני קדושת המנורה גופא.

כ) בא"ד, לכך נראה לומר דלא מצינו קרב בלילה אלא מנחת נסכים. וכן כתב רש"י ביומא (כט:): ד"ה כל הקרב בלילה, ובמנחות (ק. ד"ה בלילה. והקשו הגהות מהר"ב רנשבורג (יומא שם) והבית מאיר והרש"ש, דמנחת נסכים הוי דבר הקרב בין ביום בין בלילה, ואם כן שייכא יותר לבבא השלישית שקדוש בין ביום בלילה. וכתב, דיש לגרוס, דבר הקרב ביום קדוש ביום, ודבר הקרב בלילה קדוש בין ביום בלילה. וכגירסת הגמ' לקמן (בעמוד ב'). והחזון איש (תמורה סימן לא סק"יב) כתב לגרוס כן אף לפי מה שכתבו התוס' בשם רש"י, דאף המנורה דולקת בין ביום ובין בלילה ולא מצינו דבר הקרב רק בלילה. אבל העולת שלמה גרס כגירסא דילן, וביאר, דה"קרב בלילה" פירושו מנחת נסכים שנדרו להקריבה בלילה, שנראה שאם קרבה ביום פסולה, כעין דמצינו במנחות (ג.) שהנודר להביא מנחת מחבת והביא מרחשת לא יצא ידי חובתו, אבל בסיפא איירי שהפרישה סתם, הלכך קריבה ביום ובלילה. ומכל מקום הוכיח רבא שמנחת נסכים כשרה להקרב בלילה, משום שאם פסולה, אינה קריבה בלילה אף כשנדר להביאה בלילה.

דף יד ע"ב

כא) גמ', דברים שעל פה אי אתה רשאי לאומן בכתב. כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן שלד סק"יז) בשם תשובת הרמ"א (סימן לד), דהא דנאסר לכמוב דברים שבעל פה היינו דוקא בכתב אשורית, אבל בשאר כתבים שרי.

הקדישו נקבה לחטאת איכא ולד חטאת, דמבואר **לקמן** (יט:), דהמקדיש נקבה לעולה או לאשם חלה עליה קדושת הגוף ורועה. אלא מוכח כשיטת **הרמב"ם** (פ"א מתמורה הכ"א), דציבור שהקדישו נקבה לא חלה עליה קדושה כלל. אבל הביא **מהירושלמי בפסחים** (פ"ו ה"ט), דאיכא מאן דאמר שבחטאת חלה קדושה.

ג מתני, **רבי שמעון וכו'**. כתב **רש"י ביומא** (סב.). **ד"ה שאין**, דרבי שמעון הוא תנא קמא דמתניתין, ועתה מבאר את דבריו ברישא. אבל **המאירי בקידושין** (ג.). כתב, דרבי שמעון פליג אתנא קמא, וסבר דבהלכה למשה מסיני נמסר, שהיא נאמרה רק בגונא שיכולים להימצא כל חמשת מיני חטאות המתות, אבל לתנא קמא נמסר מסיני שההלכה נאמרה ביחיד ולא בציבור, וביחיד נאמרה אפילו במקום שלא יכולים להמצא כל חמשת מיני חטאות המתות.

ד מתני, **שם**. כתבו **תוס' בזבחים** (ק"ב). **ד"ה בשעיר**, דשעיר נשיא שהוא זכר ואין ולד חטאת שייך בו, אינו מת אף אם נתכפר הנשיא באחר, וכן אין תמורת חטאתו מתה. **וברא"ש בקינים** (פ"ב מ"ה) כתב, דבחטאת העוף שאין שייך בה תמורה כמבואר **לעיל** (יג.), אף שאר דיני חטאות המתות לא נאמרו בה. אבל **הרמב"ם** (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"א) כתב, דדוקא חטאת ציבור או שותפין נתמעטו, משום שהם סוג בעלים דלא שייך בו חמשת מיני חטאות המתות, אבל שעיר נשיא וחטאת העוף ששייך בבעליהם חמשת מיני חטאות המתות, נוהגים בהם דיני חטאות המתות.

ה מתני, **ועיברה שנתה**. כתבו **תוס' ביומא** (סה:). **ד"ה משום**, דדין חטאת שעיברה שנתה למיתה, הוי דוקא בכשבה ושעירה שמחויבים להביאם בתוך שנתם, אבל פר שאפשר להביאו אף בן שלש אם עבר שנתו אין בו דין מיתה. **ו גמ'**, **יכול וביא שתייהן תלמוד לומר וביאנה וכו'**. הקשה **הקדשי דוד**, היאך סלקא דעתין שיביא שניהם, הא איכא הלכה למשה מסיני **לקמן** (כא:). שתמות. ואמאי בעינן קרא ללמד שאין מקריבין את שניהם. ותירץ, דסלקא דעתין דההלכה נאמרה דוקא בנמצאת החטאת האבודה לאחר שנתכפר בשניה, אבל בנמצאת קודם שנתכפר בשניה ויכול היה להקריב איזו שירצה לא יחול דין מיתה.

ז גמ', **שם**. הקשה **בחידושי הגרי"ז**, אמאי בעינן קרא למילף שלא יקריב שניהם, הא מיד כשהקריב את הראשונה נתכפר חטאו, ואינו יכול להקריב שניה, דהא אין חטאת באה נדבה. ותירץ, לפי מה שכתבו **תוס' בזבחים** (ק"ב). **ד"ה אלא**, דבשחט ב' חטאות יחדיו חשיב כגוף אחד ואין דין חטאת מתה, ואם כן לולי קרא איכא למימר, דב' החטאות נחשבות כחטאת אחת ויקרבו. עוד תירץ, דמבואר **ברמב"ם** (פ"ג משגגות ה"ג) דאם הפריש חטאת על החלב ועבר והקריבה על הדם פסולה, אבל בהפרישה על החלב שאכל אתמול והקריבה על החלב שאכל היום, כשרה בדיעבד, ואם כן לולי קרא איכא למימר דיכול להקריב את החטאת הנותרת על אכילת חלב אחר, קמשמע לן קרא דאסור להקריבה ואם הקריבה ליכא כפרה, והא דכתב הרמב"ם שבהקריבה כיפר, היינו משום דאכתי לא נתכפר מאכילת החלב שלמענה הפריש חטאת זו, ולא הוי חטאת שכיפרו בעליה. **ובחזון איש בבכורות** (סימן יח אות יז) כתב, דסלקא דעתין דכיון דהקדיש את החטאת השניה לצורך כיון דאברה הראשונה, אפשר להקריב את שניהם, אף דאין חטאת באה נדבה.

ביום, ואשמועינן רב פפא, דשרי להקדישם אפילו בלילה. והקשה החזון איש (סימן לא אות יא), דמשמע בגמ' **לעיל** (עמוד א') דיותר פשוט להקדיש מלהקריב בלילה, והכא מבואר שיותר פשוט להקריב בלילה. ועיין **בברכת הזבח** דהגיה **ברש"י ד"ה השתא** "יכול להקדישן ולהקריבן בלילה אחד", וכונתו דרב פפא מחדש, שצריך להקריבם באותו לילה שקידשם בכלי, ואי אפשר להקריבם לאחר הלילה שקידשם, משום שנפסלין בלינה. וכדברי רב אדא בר אבהו בסמוך, ולפי זה רב אדא אתי לפרש כוונת דברי רב פפא.

כז גמ', **לכד מנדרים וכו'** **לימד על נדרים ונדבות שקרבין בחולו של מועד**. הקשה **השיטה מקובצת** (אות יא), אמאי בעינן לכך ריבוי מיוחד, הא מבואר **בביצה** (יט:). דשרי להקריב קרבנות בחול המועד מקל וחומר, מהא דשרי ללקט עצים. ותירץ, דעיקר קרא אתי לאסור הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב, ואף דילפינן ליה **בביצה** (יט) מ"לכם", ילפינן הכא דאף קרבן יולדת ונוזר שהגיע זמנם ביום טוב, ואינם יכולים לאחרם לאחר יום טוב משום דאיכא עשה ד"והבאתם שמה", אסור להקריב ביום טוב. עוד תירץ, דילפינן מהאי קרא דאיכא מצוה להביא נדרים ונדבות בחול המועד, כדי שיאכל הרבה בשר וישמח ברגל. **ובהגהות בן אריה** תירץ, דסוגיא דביצה איירא בקרבן שיש בו אכילה לבעלים והוי צורך המועד, אבל בסוגיא איירינן בעולה, דאין בו אכילה לבעלים, וילפינן מקרא דשרי בהקרבא. וכן כתב **הטורי אבן בחגיגה** (יח.), והוכיח מהא, דאיסור מלאכה בחול המועד מדאורייתא, ולא **כהרמב"ם** (פ"ז מיום טוב ה"א).

כח גמ', **הא אינו מדבר אלא בעולת יולדת ועולת מצורע**. הקשה **העולת שלמה**, אמאי בעו ריבוי מיוחד, הא לא גריעי מנדרים ונדבות דקרבים בחול המועד. ותירץ, דנדרים ונדבות חמירי, דמלבד האיסור של "בל תאחר" יש בהם איסור של "בל יחל" ככל נדרים, כמבואר **בנדרים** (ד).

כט גמ', **שם**. הקשה **המלאכת חושב**, אמאי לא נקטה הגמ' זב וזבה דמביאים תור או בן יונה, והוי חובה. ותירץ, דהיה נשמע לגמ' ד"עולותיכם" דקרא סתמא, מיירי בבהמה, ואף דמצורע ויולדת מביאים בדלות עופות, מכל מקום עיקרן בבהמה.

ל גמ', **מקץ ארבעים שנה ששאלו להם מלך**. כתב **רש"י בנוזר** (ה). **ד"ה לקץ**, דאבשלום סבר שהגיע קץ מלכות דוד, דידע שדוד צריך למלוך על ישראל ארבעים שנה, וטעה והתחיל לחשב את החשבון מהשנה ששאלו להם מלך. אבל **תוס' (שם)** **ד"ה הני כתבו**, דתלינן מרידת אבשלום בארבעים שנה ששאלו להם מלך, משום דתלה מרידת אבשלום במרידת כלל ישראל במלכו של עולם. וכן כתב **השיטה מקובצת** (אות כא).

דף טו ע"א

א תוס' ד"ה ושלשים וכו', **בתה"ד**, פירוש באותה שנה שמשחו שמואל אותה שנה לא היה שלימה לשאל שמקצתה היה שמואל נגיד על ישראל. וכן כתב **השיטה מקובצת** (אות יג). אבל **רש"י בזבחים** (ק"ח:). **ד"ה הכי גרסינן**, כתב, דבשנה הראשונה שמלך שאול, הלך אחר עצת שמואל, ולכך נחשבת לשנה שבה מלכו יחד, אבל לאחר שחטא ולא הרג את אגג מלך עמלק, חדל שמואל מלייעץ לו ומלך לבדו.

ב רש"י ד"ה אמר וכו', **בתה"ד**, דהא לא משכחת להו בקרבנות צבור ולד חטאת דאין נקבה בציבור. הקשה **בחידושי הגרי"ז**, הא בגוונא שהציבור

שזכו בחטאת, והיו חטאת שמתו בעליה.

(יד גמ', אלא כבשים כנגד מי. השיטה מקובצת (באות ט') והגהות הב"ח (אות ד') הגיהו, דקושיית הגמ' אף על התשעים וששה אילים. אבל בהגהות הגר"א (אות א') כתב, דמאילים לא קשה, כיון דאיכא למימר ששנים עשר השבטים הקריבו נדבה, שמונה אילים לכל שבט, אבל שבעים ושבעה כבשים, אינו מספר המכוון כנגד שנים עשר שבטים. ובחידושי הגרי"ז הקשה, היאך שייך נדבה לשבט, דאף דמצינו נדבת ציבור היינו לציבור, אבל היאך יקבענה לשבט. וכתב, דאולי הוי בגדר בהמת השותפין.

(טו גמ', הוראת שעה היתה. כתבו התוס' בהוריות (ו.) ד"ה הוראת, דלהאי שנוייא מיושבת אף הקרשיא הראשונה, היאך הקריבו חטאת שמתו בעליה. וכתב בחידושי הגרי"ז, דרש"י (שם) בד"ה הוראת פליג, וסבר דההוראת שעה היתה לענין מה שהקריבו במזיד. והעולת שלמה הקשה על שיטת התוס', אמאי לא נקטה הגמ' לשון "אלא" אמר רבי יוחנן וכו'. וכתב, דלא נקטה לה, משום שהאמת שאין ציבור מתים וכדאיתא לקמן (טז).

(טז גמ', ודגמירן להו הוו גמירי כמשה רבינו. פירש המהרש"א (בחידושי אגדות), דהיינו שהיו למדין תורה כמשה להבין דבר מתוך דבר.

(יז גמ', והא תניא משמת משה אם רבו מטמאין טמאו אם רבו טהורין טיהרו ליבא דאימעיט מייגמר הוו גמירי להו כמשה רבינו. פירש רש"י ד"ה ליבא דאימעיט, הלב נתמעט ולא היו יודעין להחזיר אותן ששכחו מתוך פלפול הלכה היאך (הלכה), והיו חלוקין בהן והלכו אחר המרובין. [דהיינו דבקושיא הבינה הגמ' דאולי בתר רוב, באותן הלכות שלא שכחו, ואי הוו ילפי כמשה לא הווי להו לחלוק ולקבוע הלכה על פי רוב, ותירצה דאזיל אאותן שלוש אלפים הלכות] וכתב המהרש"א (בחידושי אגדות) דקשה קצת, אמאי הוצרכו למימר נמי דליבם נתמעט, הא סגי לה לגמ' למימר דהברייתא שרבו המטהרים או רבו המטמאים איירא באותן שלשת אלפים הלכות, וכתב דיש ליישב. ועיין באות הבאה.

(יח גמ', שם. עיין באות הקודמת, ולכאורה נראה לבאר, שהיה לגמ' קשה לגמ' דלכאורה אי אותן הלכות שלא נשתכחו גמירי להו כמשה הרי חזינן דהיה כח פלפולם רב להבין דבר מתוך דבר, ואם כן היאך לא יכלו להחזיר לאותן הלכות שנשתכחו, ותירצה הגמ' שהוא משום שנתמעט הלב, וענין מיעוט הלב עיין לקמן טז. אות י'.]

(יט גמ', ליסטים מזויין וכו'. כתב השיטה מקובצת בבא קמא (פ.) בשם הרשב"א, דהחסיד סבר כדעת רבי שמעון בן גמליאל התם, דאם קושרה למיטה שרי.

(כ גמ', שם. כתב המאירי בבא קמא (פ.) דאף שבמקום פיקוח נפש שרי להירפא באיסורים, כאן היה מקום להחמיר, כיון דהאיסור לגדל בהמה דקה נתקן מחמת הפסד אחרים. אבל המהרש"א (שם) כתב, דמיירי כשאין פיקוח נפש אלא הוי חולה שאין בו סכנה. ובשו"ת אבני נזר (חושן משפט סימן קצג) כתב, דהיה לחסיד להחמיר על עצמו משום דברי הרמב"ן על התורה (ויקרא פכ"ז פ"א), שהצדיק אין לו להזדקק לרופא כלל, אלא לתלות בטחונו בה. ובחזון יחזקאל (תוספתא בבא קמא פ"ח אות ד') כתב, דחשיב עון משום דהיה לו אפשרות לגור במדבר יהודה שאינו רחוק מירושלים, ואין שם שדות ומותר לגדל שם בהמה דקה.

(כא גמ', ישבו וברקו ולא מצאו בו עון וכו'. הקשה הקובץ שעורים (חלק א

(ח רש"י ד"ה אבודה וכו', בתוה"ד, דלא גמירי דמתה לרבי יהודה אלא היכא דנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים וכו'. הקשה המלאכת חושב, אמאי לא אמרינן באבודה בשעת הפרשה שתצא לחולין, הא על דעת כן לא הקדישו הבעלים את הבהמה, וכן מבואר בבבא קמא (קי:) דחמש חטאות מתות אף דעל דעת שימותו לא הקדישו הבעלים את הבהמה, משום דאיכא הלכה למשה מסיני, אבל באבודה בשעת הפרשה ליכא הלכה למשה מסיני. ותיירך, דהוי דבר שאינו שכיח שהבהמה תאבד אחר ההפרשה ותמצא לפני הכפרה, ואין דעת הבעלים דבהאי גונא לא תהיה קדושה.

דף טו ע"ב

(ט תוס' ד"ה על וכו', ואתיא כמ"ד דאית ליה ציבור בעבודה זרה כל שבט ושבט מיינתו וכו'. הקשה בהגהות הב"ח (אות י'), דמבואר בהוריות (ה: ו.) דשמואל מצי למסבר שהבית דין מביאים פר אחד ושעיר אחד ולא הציבור, ומיירי כשחטאו הציבור שנים עשר פעמים ולכך מחויבים בשנים עשר פרים. ותיירך החשק שלמה, דתוס' דקדקו דמהא דהקשתה הגמ' ארבי יהודה מהברייתא, משמע דסברה דהברייתא כרבי יהודה, דסבירא ליה דציבור שחטאו בעבודה זרה, כל שבט ושבט מחויב בפר.

(י תוס' ד"ה קא וכו', בסוה"ד, ויש לומר דלא דמי דמתניתין פשיטא ליה דחטאת שמתו בעליה ליתא בציבור וכו'. ביאר החק נתן, דרבי שמעון מיירי במתניתין בגוונא דמתו כל הציבור, וסובר דכשם דאף רבי יהודה מודה דלא שייך שימותו כל הציבור, הכי נמי חטאת שכפרו בעלים ושעברה שנתה ליכא בחטאת ציבור. אבל בשעירים דעולי בבל מסתמא לא מתו כל הציבור, ולרבי שמעון הסובר דדין מתה שייך דוקא כשנמצא בכל חמשת סוגי החטאת, אף חטאת שמתו רוב בעליה לא תמות, אבל רבי יהודה הסובר דאף בחטאת דלא שייכי בה כל חמשת סוגי החטאות נאמרה ההלכה שתמות בגוונא דשייכי, אף חטאת ציבור שמתו רוב בעליה תמות. נולכאורה יש לבאר עוד, דהדמיון לחטאת שכפרו בעליה הוא, משום דמצינו הכא דיש כפרה על המתים, אף במצב שחלק חיים וחלק מתים, ואם כן תועיל בחטאת הציבור אף חטאת שכפרו בעליה].

(יא גמ', תחת אבותיך יהיו בניך. הקשה הבאר שבע בהוריות (ו.), דמבואר בבבא בתרא (קנט.) דהאי קרא לברכה בעלמא נאמר ולא ילפינן מיניה לענין דינא. ותיירך במלאכת חושב, דרב פפא יסבור הכא כסלקא דעתיא דגמ' שם דילפינן ליה לענין דינא. עוד כתב, דכל הנידון שם הוא לענין נכד היורש את זקינו שלא על ידי אביו, אבל פשיטא דברא כרעא דאבוה, ומביא כמה מקורות, עיין שם.

(יב רש"י ד"ה היינו טעמא וכו', שאין דין חטאת שמתו בעליה בציבור. אבל הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ב מ"ב) כתב, דאי אפשר שימות ציבור, כיון דמבואר בבבא בתרא (קטו:) ששבט אינו בטל וכל שכן כלל ישראל, ולכך אף אם הציבור שנתחייבו מתו, אלו שנולדו אחריהם עומדים תחתיהם ומתחייבים בחובת הציבור שמתו.

(יג בא"ד, ואף על גב דאיכא למימר דלמא מתו מרייהו דהך זוזי קצת מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים. כתב בשו"ת עונג יום טוב (סימן לד), דכוונת רש"י לאפוקי מאלו שמתו קודם קניית השעירים, דמיד שמתו אבדו זכותם וחלקם שייך לציבור, ודוקא אלו שמתו לאחר קניית השעירים חשיב

חדר היומי

מסכת תמורה דף טו – דף טז

ז אדר – ח אדר התשע"ב

(בחינושי אגדות), דמה שהשיב יהושע "לא בשמים היא", ומה שהשיב שמואל "אלה המצוות". תשובה אחת היא, דמשמת משה לא ניתן לשום נביא לחדש דבר מן השמים, אלא שנתנה התורה לחכמים לטמא או לטהר על פי הרוב, והטעם דיהושע לא השיב "אלה המצוות" משום דכבר שמען מפי משה אלא ששכחן, ואילו היה מחזירים לא היה נראה שמחדש, ולכך אמר להם קרא ד"לא בשמים", דבכל ענין לא נתנה תורה להכריע על פי נביא, אבל בזמן שמואל כבר נשתכחו ההלכות לגמרי וחשיב דבר חדש. נכן ביאר הנאום יהודה דבריו, ועיין שם מאי דתירץ מדיליה]. **ובצאן קדשים** תירץ, דיהושע ופינחס השיבו שאין לשאול הלכות הנשכחות באורים ותומים [ועיין באות הקודמת ובאות הבאה] דיני איסור והיתר, כמבואר **ברש"י בעירובין** (מה). **בד"ה הרי**, משום שלא בשמים היא. ושמואל ואלעזר הוסיפו לבאר והשיבו, [ועיין אות ז], דאף אם יש בהלכות אלו עניני ציבור, ומבואר **ביומא** (עא); דצרכי ציבור שואלים באורים ותומים, הכא הוי דבר חדש ואין נביא רשאי לחדש דבר. אמנם **בחינושי הגרי"ז** כתב, דתשובת שמואל ויהושע שני דברים נפרדים הם, דמתחילה שאלו ליהושע שיחזיר את ההלכות שנאמרו למשה **בנבואה**, ואמר להם "לא בשמים היא", אבל הא דאין הנביא רשאי לחדש דבר לא שייך בזה, דהא לא שאלו על הלכה חדשה אלא על מה שכבר ניתן למשה, אבל כשאמרו לשמואל "שאל" היינו הלכה חדשה, ועלה קאמר להם שאין הנביא רשאי לחדש ולהוסיף על התורה. ועיין עוד **בעיני יעקב**, ו**חינושי חתם סופר הוריות** (ו). **ובעבודה ברורה**.

(ה) **גמ', אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה**. הקשה **הצאן קדשים**, מהא דאיתא **ביומא** (פ). גבי שיעורין של עונשין דבית דינו של יעבץ תיקנום, ופריך והא כתיב אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, ומשני אלא שכחום וחזרו ויסדום. משמע דהלכות שנשתכחו אפשר לחזור וליסדם ולא שייך דינא דאין נביא רשאי לחדש דבר. ותירץ, [ועיין באות הקודמת], דהא דהכא דאי אפשר לחדש, היינו דווקא על ידי אורים ותומים, דאי אפשר לברר על ידם שום דינים, ונכלל בואלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש לשאול באורים ותומים ספיקא דדינא. ו**בחינושי הגרי"ז** כתב, דהא דשכחום וחזרו ויסדום אפשר לפרש, דייסודם על ידי המידות שהתורה נדרשת בהם, ומדין בית דין ולא בתורת נבואה. אולם הקשה **מרש"י סוכה** (מד), עיין באות הבאה.

(ו) **גמ', שם**. הקשה **הערוך לנר סוכה** (מד), מהא דמבואר התם דערבה יסוד הנביאים היא, והוי דבר שנשתכח וחזרו הנביאים ויסדום, ופירש **רש"י** (שם) **בד"ה ויסדום**, דחזרו ויסדום **על פי הדיבור**, והא מבואר הכא דאף דבר שנשכח אין להחזירו בנבואה. ותירץ, דהאיסור הוי דוקא **לשאול** בנבואה, אבל אם נאמרה נבואה לנביא, שרי לקבוע הלכה על פי נבואתו. והפני **יהושע במגילה** (ג), הוכיח מסוגיין, דאפילו בדבר שנשכח אין הנביא רשאי לחדש דבר ולא בשמים היא, והא דאיתא "שכחום וחזרו ויסדום", היינו שהביאו ראיות לדבריהם, וכגוונא דהחזירין עתניאל בן קנו בפלפולין.

(ז) **רש"י ד"ה נשתכחה**, אם מתה אם רועה והיא מאותם הלכות (יאפ"ש) יהושע שאלו תחלה ואחריו שמואל ואחריו פנחס ואחריו אלעזר יאפ"ש יהושע אלעזר פנחס שמואל יפ"ל יהושע פנחס אלעזר שמואל. תמה **התמורת תורה**, היאך נשאל שמואל קודם פנחס ואלעזר הא קדמו להם בכמה דורות. ו**בהגהות הגר"א** (הנוספות), כתב דהגירסא היא, ואחריו אלעזר

בבא קמא אות פט), מנין ידעו שהחסיד לא עבר עבירות בסתר או בהרהור, ועוד, אמאי היה להם צורך לשבת ולבדוק את חטאיו. ותירץ, דאולי ידעו כן על פי רוח הקודש, והיה להם צורך לבדוק את חטאיו משום דהמבקר חולה צריך לעוררו לשוב בתשובה. אמנם **השיטה מקובצת** (אות יז) גרס, דבדקו לאחר שמת. וכן כתוב **בתוספתא בבא קמא** (פ"ח אות ד'). וכתב **החזון יחזקאל** (שם), דבדקו מעשיו לידע אצל מי לקוברו ואיך להספידו.

(כב) **גמ', וקיימא לן כל היכא וכו'**. הקשה **הטל תורה**, הא היה לאותו חסיד עוון גידול בהמה דקה בארץ ישראל. ותירץ, דמה דאמרינן דמימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי, היינו בעת שהיו פרנסים על הציבור, וכן הוי באותו חסיד. ודקדק כן בלשון **רש"י ד"ה דופי**. ו**במצפה שמואל** (תוספתא בבא קמא פ"ח אות ד') כתב, דכיון דמדינא היה מותר לו לגדל משום חולי, לא חשיב דופי, אף שהיה לו להחמיר על עצמו משום שהי אדם חשוב ואיכא חילול ה'.

דף טז ע"א

(א) **רש"י ד"ה דופי של סמיכה**, דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ולא בשום דבר וכו'. **בהגהות הגר"א תמה**, הא אמרינן **לעיל** (טו); דפליגי משמת משה ואם רבו המטמאים טמאו ואם רבו המטהרים טיהרו. ותירץ, דבכל מה שנחלקו עד המחלוקת לענין סמיכה היו באים לידי הסכמה, שהמיעוט היו מסכימין לדברי המרובין, ובמחלוקת דסמיכה נשארה מחלוקת ולא באו לידי הסכמה, והוא הדופי. ועיין **בירושלמי** (חגיגה פ"ב ה"ב), דבראשונה לא היתה מחלוקת אלא על הסמיכה בלבד, ותמהו **התוס' בחגיגה** (טו). **ד"ה יוסי**, דהרי נחלקו כבר בימי שאול על מלוה ופרוטה (**סנהדרין** יט.), וכתבו, דשמא כיון דשאול ובית דינו סברי דעתו אמלוה ולא היה אדם חולק עליו אלא לפי סברת דוד, לא מיתקרי מחלוקת. ו**באור הישר** כתב, דלדברי הגר"א שפיר אפשר למימר, דאף אלו שחלקו על שאול לאחר מיכן הסכימו לדעתו. ו**המלאכת חושב** תירץ קושית התוס', דאותה פלוגתא באומדנא בדעת האשה היא ואינו דומה כל כך למחלוקת בסמיכה, והלכך אינו דופי. ועל קושיית הגר"א תירץ **העולת שלמה**, דמה שנחלקו משמת משה אינו אלא בהלכות שנשכחו, אבל ההלכות שלא נשכחו לא נחלקו בהם, אבל מסוף ימי יוסי בן יועזר החלו לחלוק גם בהלכות שלא נשכחו מהם כגון סמיכה. ועיין עוד **בתמורת תורה** (לעיל טו).

(ב) **גמ', שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה**. כתב **החק נתן**, דנשתכחו משום צער מיתתו של משה. אבל **התמורת תורה** כתב, דכיון שלא התאבלו כראוי על משה רבינו גרם החטא ששכחו אותן ההלכות.

(ג) **גמ', אמרו לו ליהושע שאל**. כתב **רבינו גרשום**, שביקשו שישאל ברוח הקודש. אבל **בצאן קדשים** כתב, דביקשו שישאל באורים ותומים. [ועיין **יומא** (כא); דרוח הקודש ואורים ותומים שני ענינים נפרדים המה]. וביאר **בחינושי הגרי"ז**, דלא שייך רוח הקודש משום דדוקא משה רבינו היה במדרגה גבוהה שכל זמן שרצה התנבא, כמבואר **ברמב"ם** (פ"ז מיסודי התורה ה"ו), אבל יהושע לא היה במדרגה זו, והתנבא רק מה שקיבל בנבואה. ו**בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויצק** כתב, דאפשר שישראל ביקשו, **שבשעה שתשרה עליהם רוח נבואה** ישאלו מהקודש ברוך הוא.

(ד) **גמ', אמר להם לא בשמים היא וכו'** **אלה המצוות**. ביאר **המהרש"א**

[ועיין לעיל אות ח], והיה לו לשאול את ספיקותיו את משה, מה שאין כן שמואל ואלעזר ופנחס שהיו אנוסים, דשכחה הוי אונס. ובמלבי"ם על התורה (בהפטרה לזאת הברכה פ"ג) כתב, דכיון שנאמר **בדברים** (פ"א פכ"ד) "כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה", ובהמשך (שם פכ"ב) נתלה הדבר בתנאי, ד"כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה", ופירש רש"י (שם), שיש כאן אזהרה על שמירת התורה. חשבו כלל ישראל, דעתה שנשתכחו ההלכות תתבטל הבטחת כיבוש הארץ ורצו להרוגו, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, שטורדן במלחמה, כדי שיראו שההבטחה קיימת, והוסיף הקדוש ברוך הוא ואמר ליהושע הבטחת כיבוש הארץ מבלי להתנותה בתנאים. ועיין **בחיודושי מרן רי"ז הלוי על התורה** (פרשת בשלח), דביאר על פי דברי **הרמב"ם** (בהקדמה ליד החזקה), דכתב, ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה. דהיינו, שיהושע נצטווה על תורה שבעל פה ומשום הכי כשנשתכחו מיהושע שלוש מאות הלכות עמדו כל ישראל להורגו. ובספר **עבודה ברוחה** הביא **מספר שבחי ארץ ישראל** (שבתוך ספר אורח מישור דף יא: מדפי הספר), שכתב שבאו להורגו מדין "כל השוכח דבר ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו וכו'" **אבות** (פ"ג מ"ח).

יב רש"י ד"ה **כועס על אשתו**, מתוך יופיה. אבל **תוס'** **בתענית** (ד.) ד"ה **שלשה** כתבו, שכועס מחמת צניעותה.

יג **גמ'**, **החזירן עתניאל בן קנו מתוך פלפולו**. הקשה **החק נתן**, היאך איאת לעיל, ששמואל לא ידע להחזיר את שלשת אלפים ההלכות, הא שמואל היה לאחר עתניאל בן קנו, שהחזירם כבר בפלפולו. ותיריך, שעתניאל לא החזיר אלא את האלף ושבע מאות קלים וחמורים ודקדוקי סופרים, אבל שלשת אלפי ההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה לא החזיר, ועל אותן ההלכות אמרו שישאל מן השמים. ולכך מבואר בברייתא **לעיל** (טו:): דבשלשת אלפי ההלכות שנשתכחו אם רבו מטהרים טהור, ואם רבו טמאים טמא. ועיין באריכות **במשמר הלוי**. ובשיעורי הגרמ"ד **סאלאוויציק** תירץ, על פי מה שכתב **בחיודושי מרן רי"ז הלוי** (קונטרס יומא עמוד כו), שההלכות שהחזירן עתניאל היינו על ידי י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, שיכולים לבוא בית דין אחר לחלוק ולומר שלא כך נאמרה ההלכה למשה מסיני, ולכך אמרו לשמואל "שאל", כדי שההלכות אלו יהיו קיימים לעולם בתורת הלכה למשה מסיני ולא יוכלו לחלוק עליהם. ולפי זה דברי רבי אבהו קאי נמי אדברי ר' יצחק נפחא דחטאות המתות שכחו בימי אבלו של משה, וזה מהשלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה והחזירן עתניאל בן קנו בפלפולו. [וכן מדויק **מרש"י לקמן** (עמוד ב') ד"ה **שתי שכחות** וכו' קשיא להו לאותן שבימי יהושע וכו', דהיינו דרק קודם שהחזירן עתניאל בן קנו הוי מספקא ליה כיון ששכחו, אולם אחרי שהחזירן עתניאל בן קנו שוב לא היה ספק. (ש.ב.י).].

יד **גמ'**, **שם**. כתב **התמורת תודה**, דעל ידי עיונו בתורה עמד על מילים הפנויות לגזירה שוה, וכשאמר זאת לישראל נזכרו בגזירות השוות שנשתכחו מהם.

טו **גמ'**, **שם**. כתב **המהרש"א** (חיודושי אגדות), דדרשינן ליה הכי, משום דמה לו לכלב ולקרית ספר, הרי רק חברון נתנה לו לנחלה כמבואר **ביהושע** (פט"ו

ואחריו פינחס ואחריו שמואל, ופנחס לא נשאל קודם אלעזר אביו, אלא שהגמ' סידרה את פינחס קודם שמואל על פי התשובות שהשיבו, דתחילה הובאה תשובת "לא בשמים", ואחר כך "אלה המצות", והוא מה שנתן רש"י אחר כך סימן יפ"ל לפי התשובות שהשיבו. והתמורת תודה ביאר, דכוונת רש"י שכך הסדר בדברי רב יהודה אמר שמואל, ומשום, דפנחס ואלעזר נתבקשו ליישב ספיקות בהלכות ידועות, כגון חטאת שמתו בעליה, ודלא כמו שנתבקשו יהושע ושמואל, להחזיר את **ההלכות שנשתכחו**. ולפי זה ביאר, הא דקתני מימרא דר' יצחק נפחא בתוך דברי רב יהודה אמר שמואל. [וכן ביאר בדברי רש"י **העולת שלמה**]. **והוסיף לבאר**, דאין השאלות דומות ולכך אין התשובות דומות. דהיינו, דיהושע נתבקש שישאל **למשה**, דכיון שסמך ידו ומסר לו כוחו, אולי יפרש לו מה ששכח, והשיב, "לא בשמים היא". וגבי שמואל "שאל", היינו שישאל **בכח הנבואה** שיפרשו לו מהשמים את הנשכחות, דהיה מופלג בנבואה, והשיב "אלה המצוות" שאין נביא רשאי לחדש. ופנחס נשאל, משום שנתן לו משה ברית שלום, והשיב "לא בשמים היא". ואלעזר נשאל שישאל באורים ותומים, והשיב "אלה המצוות" שאין נביא רשאי וכו', דחכמי הדור הם בלבד יכולים לפרש הספיקות כמו שהחזיר עתניאל בן קנו.

ח רש"י ד"ה **ונשתכחו ממנו**, מיהושע בעון שגרם להחליש דעתו של משה וכו'. אבל **המהרש"א** (בחיודושי אגדות) כתב, דתשש כחו של יהושע, משום דנתגאה לומר דידוע הכל. [ועיין באות הבאה]. וביאר **הנתיבות הקודש**, על פי הגמ' **בפסחים** (טו:), "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו".

ט **בסוה"ד**, שנצטער משה על יהושע בעצמו שהיה גדול כמותו. הקשה **המלאכת חושב**, למה חלשה דעתו על שהיה גדול כמותו, ואיתא **בסנהדרין** (קה:): דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו. [ועוד דגבי סמיכת משה ליהושע (**במדבר** פכ"ז כ"ג) כתיב "ויסמוך ידיו עליו" ופירש רש"י, בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ירך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה, ואם כן מה שייך שנתקנא בן] **ובשיטה מקובצת** (הנדפס מחדש אות כז) הגיה ברש"י, שמשעה הצטער על כך, שיהושע השתבח בעצמו שהוא גדול כמותו. ועיין **באמתחת בנימין**.

ז (**בסוה"ד**, **שם**). עיין באות הקודמת, ולכאורה צריך עיון, מה גאוה היה במה שאמר, רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר וכו' הא אלו דברי התורה עצמה. ולכאורה יש לבאר, דלא היה כאן ענין גאוה, אלא שמעלתו של יהושע היה במה **שביטל "עצמו"** לבית מדרשו של משה, והיה מסדר הספסלין, ואדרבא בברייתא דסדר המשנה (**עירובין** נד:): לא מצינו את יהושע, (ועיין נמי מה שהבאנו **לקמן** אות יא בשם **הקדמת הרמב"ם** ליד החזקה) אבל מעלתו היתה בביטול עצמו בשימוש משה בבית המדרש שהוא כח קבלת התורה, ועל כן "עצמו" היה חסרונו, והוא הטעם שחלשה דעתו של משה. ולכאורה היינו נמי ענין "מיעוט הלב" **דלעיל** (טו: אות יח) דהיינו מיעוט העצמיות וההתקרבות אל ה' יתב"ש שהוא כח קנין תורה שבעל פה, ועיין **מדרש הנחומא** (נח פ"ג) באריכות].

יא **גמ'**, **ועמדו כל ישראל להרוג וכו'**. כתב **המהרש"א** (בחיודושי אגדות), דדוקא את יהושע רצו להרוג משום שסברו שמה ששכח מחמת שנתגאה,

הדרק היוזמי

פ"ג). ועוד, דפרשה זו שנויה פעמיים. (יהושע פט"ו פט"ז, ושופטים פ"א פ"ב), הלכך נדרשה לענין החזרת ההלכות.

טז) רש"י ד"ה יבקש ממנו מזונות, דהאי ודאי לא יצטרך וכו'. ובמהרש"א ציין לדברי הגמ' בברכות (לה:): דמי שתורתו קבע ומלאכתו ארעי מלאכתו מתברכת מלמעלה. אמנם ברבינו גרשום כתב, דטען לה שנתן לה אדם גדול שרזי עליונים ותחתונים גלויים לפניו, ואת מבקשת עוד מזונות.

יז) גמ', יעבץ שיעץ וריבץ תורה בישראל. לכאורה צריך ביאור, בדבריו הימים (א' פ"ד פ"ט) אמר קרא "ואמו קראה שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעצב". (י.א.). ואפשר, דדרשינן הכא הכי מטעם, דאי סיבת שמו הוא, כי ילדתי בעצב, היה צריך לקרותו "יעצב", (עיין מצודת דוד שם), לכן מצאו מקום לדרוש באופן שיתקיים השם גם כסדר אותיותיו. עוד יש לומר, דכיון דלא כתיב, "ויהי עתניאל" או "ויהי יהודה נכבד מאחיו ואמו קראה שמו יעבץ", אלא "ויהי יעבץ נכבד", מוכח שגם בלי השם שנתנה לו אמו נקרא יעבץ. ועיין נמי ברכות (ז:): גבי ראובן, דחכמים נתנו טעמים נוספים לשמו, אף שמבואר הטעם בקרא. ועיין בקול אליהו (אות לא) שבכל מקום נכתב תחילה הסיבה ואחר כך השם, מה שאין כן גבי ראובן, ומשום הכי מוכרח דגם בלעדי הטעם ד"כי ראה ה' בעניי" היה מהראוי לקרות שמו ראובן, עיין שם. ואם כן הכי נמי גבי "יעבץ" שהסיבה נזכרת אחר השם. (ש.ב.).

יח) גמ', בבנים ובבנות. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דברכו שלא יהיה להם המקום צר, כיון שכבר ברכו קודם בפריה ורביה.

יט) גמ', כיוצא בדבר אתה אומר וכו' מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו עני לזה עני לזה עושה אותו עשיר. הקשה בשיעורי הגרמ"ד סאלאוויציק, דבשלמא לרבי נתן דפירש לעיל דהחכם נעשה טיפש היינו משום שלא רצה ללמד את התלמיד, והתלמיד נעשה חכם על ידי שמסר נפשו וביקש את החכמה, אבל לרבי יהודה דמפרש לענין עני ועשיר, בשלמא העשיר נענש על מה שלא נתן לעני, אבל משום מה זוכה העני בעשירות, וכי משום שביקש מהעשיר מגיע לו עשירות. [ולכאורה נראה לבאר, שהוא מדה כנגד מדה לעשיר, להוכיחו שמה שעשאו השם יתב"ש עשיר, היה כדי שיתן משלו לעני וכיון שאינו נותן, ניתן שלו לעני].

דף טז ע"ב

כ) תוס' ד"ה וכי דנין וכו', בסוה"ד, מיהו ילפינן אפשר משאי אפשר וכיון דנגמרו הארבעה למות ביחיד ולא בציבור וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי לא כתבו בפשיטות דלא שייך לגזור על האחת מיתה בציבור, משום דאיכא ספיקא שמא היא מארבעת החטאות המתות דינים ביחיד ולא בציבור, ואף אי נימא דרועה, פשיטא דשל הציבור רועה. ועיין ברש"ש דתמה, מה איכפת לן אי בציבור נאמרה הרי רבי שמעון אית ליה ביומא (ג). דבציבור רועה. וכתב, דלפי מה שכתבו תוס' לעיל (טו:): בד"ה וקא קרבה, אתי שפיר בפשיטות. [מבואר בדבריו, דכוונת תוס' לבאר דילפינן לחמישית מחטאות המתות, דכמו מתות דינים ביחיד, כך הרועה דינה ביחיד. ועל כן הקשה, דבדין רועה אין נפקא מינה בין יחיד לציבור, דרבי שמעון גופי סבר ביומא (ג). דפר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם, ירעו עד שיסתאבו ויפלו דמיהם לנדרבה, שאין חטאת ציבור מתה, והיינו משום, דכל מותר חטאת דינה דרועה, ואם כן מה שכתבו תוס' דחמישית

רועה נאמר היינו ביחיד ולא בציבור. ותירץ, דמבואר בתוס' לעיל (טו:): בד"ה וקא קרבה, דבחטאת ציבור שמתו בעלים לרבי שמעון קרבה, והיינו משום דגם ההלכה של רועה לא נאמרה בציבור, והא דמבואר ביומא דלא שייך להקריב החטאות, היינו משום דנתכפרו באחרים]. ועיין בעבודה ברורה דדייק מלשון תוס' דלגבי גזירת מיתה ילפינן חמישית מהד'. ועיין בעולת שלמה דהקשה, אמאי צריך למילף הרועה מהמתות, הא בלאו הכי נמי, כיון דהטעם דמתה הרועה אינה אלא מספק שמא היא מהמתות, ובציבור לא גמירי דמתה. וביאר כוונתם, דאף רועה נמי ליכא בציבור מדאורייתא, והא דכתבו דביחיד דוקא נגזר עליה מיתה וכו', כוונתם דבציבור ליכא מיתה מדרבנן ולא רועה מדאורייתא.

כא) רש"י ד"ה ארבעה, בסוה"ד, הלכך אי סלקא דעתך בצבור נאמר להם מי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו בצבור אלא שתיים מהם אלא ודאי לא הוי אלא ביחיד. אבל הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ב מ"ב) כתב, דדנים אפשר משאי אפשר, וילפינן חטאת שכתבו בעליה ושעיברה שנתה משאר החטאות דנוהגות ביחיד ולא בציבור. וביאר בחידושי הגרי"ז, דסבר דכיון דההלכה של חמש חטאות ניתנה ביחיד, ילפינן אפשר משאי אפשר, דחמש חטאות נוהגות ביחיד ולא בציבור. ועיין מה שהביא מתוס' במועד קטן (ד). ד"ה אלא, שכתבו כהאי סברא ז.

כב) גמ', והעמידום על חמש. כתב המלאכת חושב, דאחר שהעמידום על חמש מיתתם מדין ודאי ולא מספק. תדע דמבואר בזבחים (ע:): דחטאת המתה שנתערבה באלף כולם אסורות, ואי דינה למיתה מספק אמאי אסורות, הא איכא ספק ספיקא שמא אינה חטאת ואף אי הוי חטאת שמא אינה מהחטאות המתות.

כג) גמ', רבי נתן אומר אחת נתנה להן וכו'. הקשה החק נתן בשם מוהר"ר אפרים פישל ז"ל, אמאי ולד חטאת אזיל למיתה, הא רק באחת מחמשת החטאות נאמר דין מיתה, וילפינן לקמן (יח). דכל דבחטאת מתה באשם רועה, ובאשם דהוי זכר ליכא ולד, ומוכח דולד חטאת אינה מתה. ותירץ, דההלכה דבאשם רועה מיירי במפריש נקבה לאשם דמבואר לקמן (יט). דחל עליה קדושת הגוף, ואף דכתבו התוס' לקמן (יח). בד"ה ניתק, דההלכה דבאשם רועה לא נאמרה במפריש נקבה לאשם, היינו דוקא לריש לקיש, אבל לרבי נתן מוכח מהכא דאף במפריש נקבה לאשם רועה. וכן כתב הבית מאיר. ובדבר שאל כתב, דמה שאמרו כל שבחטאת מתה באשם רועה, אינו מוכרח דהוא לשון ההלכה למשה מסיני, דיש לומר דהלכתא איגמר בכל הד' שבאשם שדינם לרעיה, ובגמ' נקטו לישנא ד"כל שבחטאת מתה" לפרש עיקר החידוש באשם, שלא נאמרה בו כלל הלכה למשה מסיני למיתה, אלא לרעיה. ועיין בתמורת תודה.

כד) גמ', אחת נתנה להן והעמידוה על חמש. כתב הרמב"ם בספר המצות (שורש ב') דכל מה שאינו מפורש בתורה אינו מדאורייתא אלא מדרבנן. וכתב בשו"ת הריב"ש (סימן קסג), דלדעת הרמב"ם בספק בהלכה למשה מסיני אזלינן לקולא ככל ספיקא דרבנן. וכתב המלאכת חושב, דאף לדעת הרמב"ם הכא החמירו, משום דכתב המרדכי ביבמות (פ"ד אות כא), דספיקא דרבנן לקולא היינו דוקא בספק או מחלוקת, אבל כשיש ספק מה אמרו הקדמונים, אזלינן לחומרא. ועל כן הכא דמספקינן באיזו חטאת נאמרה ההלכה למשה מסיני אזלינן לחומרא. ועיין בשו"ת באר יצחק (יורה

הדרק היומיומי

דעה סימן א).

כה) גמ', שם. הקשה החיי אריה, אמאי לא אולין בתר רובא, למתלי בכל אחת ואחת דאינה מן החטאות המתות.

כו) [רש"י ד"ה שתי, ובמקום אחר פירשה רבי וכו'. כתב בהגהות הגר"א, דשני הפירושים פליגי בדעת רבי נתן. ולכאורה כוונתו, דלפירוש הראשון ילפינן דכל החמש נאמרו ביחיד, מהא דיש מתוכם שלש שהם ודאי רק ביחיד, וכל החמש נאמרו יחד. ולפירוש בתרא, לא ילפינן האחת שמתה מהד' שרועות, מצד שכולם נאמרו יחד, דאף שהרועות ודאי נאמרו רק ביחיד דכל הד' נאמרו יחד, מכל מקום האחת שמתה היא הלכה בפני עצמה, וילפינן לה מבמה מצינו מהאחת שרועה שנאמרה רק ביחיד, אף ששייכת בציבור, ודינן אפשר מאפשר, ומה שכתב הגר"א דפליגי בדעת רבי נתן צריך ביאור, דלכאורה, פליגי אף בדעת ריש לקיש דלפירוש הא' ילפינן כל החמש מהדדי, ואם כן גם ההלכה של רעיה נאמרה רק ביחיד, ולפירוש ב' רועה אף בציבור כמפורש ברש"י].

כז) מתני', חומר בקדשים מבתמורה. כתב בשו"ת באר יצחק (יורה דעה סימן כח ענף ו'), דמצא בשו"ת **ושב הכהן** (סימן יח), דאף דהקדש חל על ידי מחשבה כמבואר בשבועות (כו:), תמורה אינה חלה על ידי מחשבה. משום שאינה נדיבות לב כתומה אלא איסור. וכתב הבאר יצחק, דמהא דלא נקטה מתניתין חומרא בקדשים לענין מחשבה, משמע דאיכא תמורה במחשבה. ובאפיקי ים (חלק א סימן כד אות יג) כתב, דאין זה חומרא בקדשים יותר מתמורה, כיון דאף בקדשים אי הוי הקדש של עבירה, כגון בעל מום לא יחול הקדש במחשבה, ודינו שווה לתמורה. וכתב, דמדברי השיטה מקובצת לעיל (ד: אות א) דשייך להקדים תרומה לביכורים אף במחשבה, מוכח דסבר דאף באיסורים חלה מחשבה, ועיין בשו"ת זרע אברהם (סימן יא אות יט).

כח) רש"י ד"ה ומקדישין אברין ועוברין, ר' יהודה היא דדריש בהמה בבהמה. הקשה התוס' יו"ט, אמאי הביא רש"י להאי דרשא, הא מסקינן בחולין (סט:), דעובר שפיר מיקרי בהמה, והטעם דלא חלה תמורה על עוברין ואברין משום דהוקש תמורה למעשר, דמה מעשר אינו נוהג בעוברין ואברין אף תמורה. [ועיין בבעל המאור (שם כד: מדפי הרי"ף)], ובחידושי הר"ן (שם)]. ובברכת הזבח כתב, דמה שכתב רש"י ד"בהמה בבהמה" קאי דוקא על אברין ולא על עוברין, והא דלא חלה תמורה על עוברין לא ילפינן מ"בהמה בבהמה".

דף יז ע"א

א) גמ', אמר קרא יהיה קודש לרבות שוגג כמזיד. כתבו הרמב"ם בפירוש המשניות והרע"ב (פ"ד מ"ג), דלכולי עלמא "יהיה" מרבה שוגג כמזיד. והקשה התוס' יו"ט (שם), דלעיל (יג.) מצינו דלרבי יהודה ילפינן מ"יהיה" לרבות את הולד. והביא, דהכסף משנה (פ"א מתמורה ה"ב) כתב, דאף דרבי יהודה פליג, הלכה כרבי יוסי, משום דפליגי אמוראי אליביה. ועוד, דאמרין לעיל (שם) דרבנן סברי דמרבים מ"יהיה" שוגג כמזיד, והלכה כרבים.

ב) רש"י ד"ה גבי תמורה לקי, דרבי ביה קרא וכו'. וכן נקטו התוס' ד"ה גבי, בגירסא ראשונה, והרמב"ם (פ"א מתמורה ה"ב), ומשמע להאי גירסא, דמכל מקום ההקדש חל. אבל הראב"ד (שם ופ"א מאיסורי מזבח ה"ג) הקשה,

דאומר מותר בהקדש הוי הקדש טעות ואין הקדשו חל. ועוד, דלא מצינו בשום מקום דאיכא מלקות בשוגג, ואף דהכא מבואר דגבי תמורה לקי וגבי הקדש לא לקי, כוונת הגמ' דבתמורה הבהמה קדושה והגזוז או העובד בה במזיד לוקה, אבל בהקדש אינה קדושה משום דהוי הקדש טעות ולכך אינה לוקה עליה. וכן כתב בשיטה מקובצת (אות א'). והכסף משנה (פ"א מאסורי מזבח ה"ג) תירץ קושית הראב"ד, דהקדש טעות הוי דוקא באומר שור שחור שיצא מביתי ויצא לבן, משום שנתכוין להקדיש גוף מסוים ויצא גוף אחר, אבל באומר מותר שהנתכוין להקדיש גוף זה, חשיב שוגג ולא טעות. ומה שהקשה שלא מצינו דלקי אשוגג, הכא גזר הכתוב דלקי כמבואר ברש"י.

ג) גמ', ריש לקיש ורבי יוחנן אמרי וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות יב), דלא פליגי אחזקיה, או ארב ששת ורבי יוחנן, אלא אוקמו למתני' באופן אחר, ומר אמר חדא ומר אמר חדא. אבל הרמב"ם (פ"א מתמורה ה"ב) כתב, דהלכה כרבי יוחנן וריש לקיש, דדוקא בסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים הוי תמורה ולוקה, אבל באומר מותר, או שאמר אכנס לבית זה ואקדיש ואמיר מדעתי, ונכנס והמיר שלא מדעתו, אף דהוי תמורה אינו לוקה. וכתב הכס"מ (שם), דדעת הרמב"ם דאמוראי דסוגיין פליגי לענין מלקות, דלרבי יוחנן וריש לקיש אומר מותר חשיב כאנוס, כיון שלא ידע כלל מאיסור תמורה, ולא לקי, אבל לענין חלות התמורה, לכו"ע חייל. ועיין שם שהקשה אמאי השמיט הרמב"ם גוונא דרבי יוחנן באומר תצא זו ותיכנס זו.

ד) גמ', כסבור לומר תמורת עולה. בהגהות הגר"א (אות ג) משמע שגרס, דבקדשים אף בסבור לומר עולה ואמר שלמים אינו קדוש. אבל בשיטה מקובצת (אות ב') מבואר, דהגמ' לא איירא לענין קדשים בגוונא של כסבור לומר עולה ואמר שלמים, אלא דוקא בנתכוין להקדיש שחור והקדיש לבן. וביאר בחידושי הגרי"ז, דגבי הקדש ברצה לומר עולה ואמר שלמים לא הוי "טעות", אלא חשיב "אין פיו וליבו שוים", וקרא ד"יהיה" אתי לרבוויי שגם בטעות חלה תמורה, ולא שאין צורך שפיו וליבו יהיו שוים, ולכך דוקא גבי תמורה בגוונא שהיתה לפניו בהמת קדשים והמיר בה, והיה סבור שהיא עולה, ולבסוף נתברר שהיא שלמים, חלה התמורה, אבל בהקדש הוצרכה הגמ' לשנות אוקימתא אחרנא, כדי שיהיה הקדש טעות. והקשה, דברש"י בנזיר (לא). ד"ה אמר ליה, וברמב"ם (פ"א מתמורה ה"ב) מבואר, דאף באופן שטעה בין בהמה זו לזו, הוי טעות וחלה התמורה, אף שאין פיו וליבו שוים.

ה) גמ', רבי יוחנן אמר באומר תצא זו ותיכנס זו. הקשה הרש"ש, אמאי חלה התמורה, הא לקמן (כו:) מבואר, דאם אמר זו מחוללת על זו אין זו תמורה. ותירץ העולת שלמה, דכשאומר "תצא זו" אין בדבריו כלום, כיון שאין בהמת הקדש יוצאת לחולין בלא מום ופדיון, וכשאומר "תכנס זו" הרי הוא ממיר ככל תמורה, מה שאין כן באומר "זו מחוללת על זו" שאינו לשון תמורה, אלא לשון חילול בעלמא.

ו) תוס' ד"ה אכנס וכו', בסוה"ד, לכך נראה לפרש אכנס לבית זה וכו' כלומר כשאכנס לבית זה תהיה בהמה זו תמורה מיד וכו'. וכן כתב הלחם משנה (פ"א מתמורה ה"ב) בדעת הרמב"ם. אבל הראב"ד (שם) הקשה, דמלשון הגמ' לא משמע דלא אמר דבר בכניסתו. וכן הקשה השיטה מקובצת (בהשמטות אות יב), ולכך מפרש הראב"ד, דמייירי דטעה ואמר כשאכנס לבית מסוים תחול התמורה, וטעה ונכנס לבית אחר.

ז) גמ', אי אתה מוצא אלא בולדי קדשים. כתב השטמ"ק (אות יד), דאף

הדרק היוזמי

קדושים ואינם מקדישים, וסברי דחיילא קדושה כדעת הרשב"א, דהא מיירי בכל הפסולים.

(ג) גמי, צריכה מום קבוע לפדות עליו. כתב הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ח), דולד שיצא דרך דופן טומטום אנדרוגינוס כלאים וטריפה יפדו. וכתב הלח"מ (שם), דמהא דלא הזכיר דפדיונם מצריך מום, משמע דסובר דשרי לפדותם אף בלא מום, משום דאין לך מום גדול מהני פסולים. אבל רש"י **ביבמות**

(פד.) ד"ה **כלאים** כתב, דטריפה לא חשיבא מום. וכן כתבו התוס' **בזבחים** (קיד.) ד"ה **וקסבר** אף לענין שאר הפסולים. **ובמלבושי יו"ט** (יורה דעה סימן

כ') כתב להוכיח כן מסוגיין, דהא שמואל סובר בהוה אמינא דבטריפה בעינן מום קבוע כדי לפדות עליה, ולא סגי בהא דהויא טריפה. נואף למסקנא דסובר דקדושה למות, יש להוכיח מהא דכשמקדיש את הבהמה חלה הקדושה, דלא חשיב בעל מום. (י.א.). ועיין **במנח"ח** (תמא, ב) שכתב

דבהמת קדשים שנטרפה לא שייך בה פדיון בלא מום, דטריפה לא הוי מום שבגלוי. וכן הוכיח **בעבודה ברורה מחידושי רבנו חיים הלוי** (פ"ג מהלכות

איסורי מזבח ה"י). אולם **הגרע"א** (יומא סג:), משמע דנקט בפשיטות שטריפה נפדית בלי מום, שכתב לענין שעיר המשתלח שאם נטרף יכול

לחללו על אחר, ועיין שם **ברש"ש** שהקשה עליו, דלא מצינו בש"ס דקדשים יפדו על ידי טריפות בלי מום, וכן מוכח מדברי שמואל הכא דמקדיש את

הטריפה צריכה מום קבוע לפדות עליו. וכתב, דכוונת הגרע"א, דאי הוי אמרינן שאין המום פוסל בשעיר המשתלח, אם כן אין דינו כקדושת מזבח,

ואפשר לחללו על אחר גם בנטרפה בלא מום, אבל לפי האמת דהמום פוסל בשעיר המשתלח ודינו שקדוש בקדושת מזבח, אינו נפדה אלא על ידי מום.

(יד) גמי, הא היו מעיקרא וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, מהיכא מוכרח דשמואל סבר דעל טריפה חלה קדושת הגוף, דלמא סבר דחלה קדושת דמים

וכמאן דאמר **בפסחים** (כט.) דאף קדשים דקדשי בקדושת דמים אין פודין להאכילם לכלבים.

(טו) גמי, ותניא אמר רבי מאיר וכי מאחר וכו'. הקשה **האור שמח** (פ"ד מתמורה ה"ג), אמאי לא מקשינן ממתניתין גופא דקתני, דלא קדושים ולא

מקדישים ולשמואל היינו דאין קדושים בתמורה ואין מקדישים בתמורה, ומוכח דתמורה אינה חלה על טריפה. ותיירץ, דרבי אלעזר סבר כרבי שמעון

לעיל (יג.) דמקיש תמורה למעשר, ואם כן איכא למילף ממעשר, דמבואר **בבכורות** (כו.) דמעשר אינו חל על הטריפה, ודוקא הקדש חל.

דף יז ע"ב

(טז) רש"י ד"ה אמר וכו', קסבר רבי אליעזר כל היכא דלא חזיא וכו' ואנא דאמרי כרבנן. הקשה **בחידושי הגרע"א**, מנא לן דרבנן דפליגי על רבי אלעזר

סברי דשרי להקדיש טריפה בקדושת הגוף, הא מבואר **לעיל** (בעמוד א'), דרבי אלעזר מיירי בהקדיש בהמה ואחר כך נטרפה, ואיכא למימר דרבנן

פליגי עליה דוקא בכהאי גוונא וסברי, דאם קודם הקדיש ואחר כך נטרפה קדושת הגוף לא פקעה, אבל בהקדיש טריפה לא תחול קדושת הגוף.

פרק אלו קדשים

(יז) גמי, תנא רידן שמעיה וכו'. ביאר **המלאכת חושב**, דהמקשן סבר דהתנא

דטריפה ויוצא דופן שייכים בולד, הגמ' העדיפה לפרשם באופן אחר, ולא לדחוק להקים בולד קדשים. וביאר **בחידושי הגרי"ז**, שהוא דוחק, משום

דנצטרך לומר כרבי יהודה דולד קדשים עושה תמורה. אבל **הראב"ד** (בתורת כהנים אחרי מות ו' הלכה ז') כתב, דבולד יוצא דופן ליכא פסול למאן דאמר

ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים, משום דהמיעוט ד"כי יולד" פרט ליוצא דופן, הוי דוקא בבהמת חולין, ולא בקדשים שכבר נתקדשו במעי אמן.

(ח) רש"י ד"ה אלא וכו', שקדשה אמן קודם שנתעברה דהשתא ממילא הן קדושים דעובר ירך אמו וכו'. פירש **המקדש דוד** (קונטרס מעניני קדשים סימן

ג' בענין בע"ח נדחין סק"ג), דקדושת ולדות קדשים היא משום "עובר ירך אמו", והכל מודים לענין קדושת אמו שהעובר ירך אמו. אבל **בחידושי**

הגרי"ז כתב, דאין לפרש שחלות קדושת ולדות קדשים משום "ירך אמו", דהא למאן דאמר ולדות קדשים בהווייתן, [דהיינו בשעת לידתן], הם

קדושים, היאך מתקדשים הרי כבר אינם ירך אמו. אלא כוונת רש"י לומר שמחמת שעובר ירך אמו חלה הקדושה אף על טומטום ואדרוגינוס. עיין שם.

(ט) גמי, ואלויבא דרבי יהודה דאמר הולד עושה תמורה. כתב **הרמב"ם** (פ"א מתמורה ה"ז), דהממיר בטומטום ואנדרוגינוס אין הקדושה חלה עליהם.

והקשה **הלחם משנה** (שם), דמבואר בסוגיין דלא שייך טומטום ואנדרוגינוס אלא בולד קדשים ואלויבא דרבי יהודה, והרמב"ם פסק (פ"א מתמורה ה"ו),

דולד קדשים אין עושה תמורה. ותיירץ, דהרמב"ם נקט לשון המשנה, אף דלשיטתו בלאו הכי אין עושים תמורה.

(י) רש"י ד"ה ואלויבא וכו', בסוה"ד, וטומטום ואנדרוגינוס קדשי אגב אמן קודם יצירתם. וכן כתב **רש"י לקמן** (כה.) ד"ה **הא תפסינהו.** והקשו **בנתיבות**

הקודש, ובחידושי הגרי"ז לעיל (י.א.), דבשלמא טומטום ואנדרוגינוס איכא למימר דקדמה קדושתם ליצירתם, משום דבתחילת יצירת הולד קודם שבא

מומם, דעדיין אין ניכר בולד זכרות ונקבות, ול שייך בו מציאות של טומטום או אנדרוגינוס, ומומם אינו בא אלא בסוף גמר יצירתם, ושייך לומר דתחול

קדושתם קודם לפסולם, [וכן כתבו התוס' לקמן (כד:)] ד"ה **קסבר**], אבל לענין כלאים כבר מתחילה הוי כלאים, ואין אפשרות להקדישו. וכן כתב נמי

העולת שלמה (זבחים קיד.), אבל כתב, שהוא הדין לענין כלאים לפי שאינו נפסל אלא בגמר יצירתו. אמנם **המקדש דוד** (קונטרס מעניני קדשים סימן ג' בענין בע"ח נדחין סק"ג)

הוכיח בדעת הרמב"ם, שטומטום ואדרוגינוס מתקדשים לאחר שנגמרה כבר צורתם ונעשו טומטום ואדרוגינוס.

(יא) רש"י ד"ה פסול הגוף, וכל הני פסול הגוף הן בלא חסרון כגון ניקב קרום של מוח וניקבה הקיבה וכו'. **וברש"ש** ביאר באופן אחר, דטריפה פועלת חולי

בכל הגוף, למאן דאמר טריפה אינה חיה, ואף למאן דאמר טריפה חיה, מבואר **בתוס' בחולין** (קמ.) ד"ה **טריפות**, דאינה חיה לזמן מרובה, אבל מום כל גופו בריא ואין חסרון אלא באבר אחד, והגמ' מקשה משרוע וקלוט, דכיון

דמום עמם מתחילת ברייתם חשיב פסול הגוף.

(יב) גמי, אמר שמואל המקדיש את הטריפה וכו'. כתב **הרשב"א בנדה** (מא.), דדינא דשמואל הוי אף בשאר פסולים, ונקט טריפה לחידושא, דאף דאסורה

באכילה נתפסת הקדושה. אבל **הריטב"א** (שם) כתב, דשמואל מיירי דוקא בטריפה דיש לה שעת הכושר, אבל שאר פסולים דפסולים כבר משעת

הלידה, לא מסתבר דיחול עליהם קדושת הגוף. **ובחידושי הגרי"ז** הוכיח מהא דאמרינן לקמיה, דרבנן פליגי ארבי אלעזר הסובר דפסולים אלו אינם

רועה, דהא אף באמו איכא שם עולה. ובמים קדושים תירץ, דאין כוונת בר פדא דאף לר"א ולד בעלי מומין רועה ואינו קרב, דפשיטא דמודה לשמואל דהולד קרב, אלא כוונתו לומר דלדעת רבנן איכא קדושה בולד ורועה.

כג) בסוה"ד, ונראה וכו' דאיכא שם עולה על אמו כלומר דקדושה קדושת הגוף וכו'. הקשה העולת שלמה, דהכא איירינן בבעלי מומין שקדם הקדישן למומן, משום דבקדם מומין להקדישן אין ולדות ותמורות, ואם כן פשיטא דאיכא בהו קדושת הגוף. ותירץ, דכוונת התוס', דהמפריש נקבה לעולה חלה קדושת הגוף, ומשום הכי אף הולד קרב, כיון שבא מכח קדושת הגוף, אבל ולד בעלי מומין אינו קרב, דהא אילו היה מקדיש בעל מום לא היתה חלה קדושת הגוף, ואם כן נמצא שהולד אתי מכח קדושה שאינה קדושת הגוף. ומכל מקום בעינן רעיה עד שיסתאב, ואינו נמכר בלא מום, דלקולא לא אמרינן דיהני מום דאימיה. ובחידושי הגרי"ז כתב, דהמפריש נקבה לעולה חלה קדושת הגוף, ורק חסר קדושה הראויה להקרבה, ולכך הולד יקרב כיון שבא מכח קדושת הגוף, אבל בבעלי מומין דיש פדיה, חסר בעיקר קדושת הגוף וממילא הולד הבא מכוחם, רועה.

כד) גמ', בר פדא אמר לרעיה ודברי הכל. כתב השיטה מקובצת (אות יד), דיש להסתפק אי כונת בר פדא דולד בעלי מומין רועה, אבל תמורתם קריבה. או דמיירי אף בתמורת בעלי מומין. והקשה, דאי נימא דמיירי אף בתמורה, אמאי בעינן להא קרא, הא ילפינן לעיל (ט). מ"טוב ברע" דהממיר בבעל מום חלה קדושה על התמורה, ואם כן פשיטא דבעינן לכל הפחות רועה. ובנמלאכת חושב תירץ, דלולי הקרא הוי אמינא דאיכא קדושה למות, וכדאמרינן בבכורות (טז). לענין ממיר בבעלי מומין לאחר פדיונו, משום דאי אפשר להקריבה, וכן אין לפדותה, כיון דאין קדושתה גמורה למתפס פדיונה. והתוס' בבכורות (טז). ד"ה מתמורה, נקטו דתמורת בעלי מומין קרבה.

כה) גמ', רבא אמר ליקרב ואליבא רבבי אלעזר. כתב החזון איש בבכורות (סימן יח אות ז'), דאף דלקמן (יח): מבואר דסבירא ליה לרבא דרבנן פליגי ארבי אלעזר דוקא במפריש נקבה לעולה, אבל בולד תמורת עולה מודים, כיון דאתי מכח קדושה הראויה ליקרב, ואם כן אף בתמורת בעלי מומין דהממיר קודם נפילת המום, יקרב הולד אפילו לרבנן. והכא נקט רבי אלעזר, משום דהוי מרא דהאי שמעתתא.

כו) גמ', יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון. הקשה רבינו פרץ בנוזר (כה), דאיכא למימר דכוונת הקרא "תשא ובאת", שימיתם במקומם ואחר כך יעלם. ותירץ, דאם ימיתם במקומם יטעו ויחשבו שאין בהם קדושה, ומותרים בגיזה ועבודה ואיכא מעילה, לכך צוה הכתוב להעלותם לבית הבחירה. וביאר לפי זה, דדוקא לענין חטאת יש צד להלן דאפשר להמיתה במקומה, משום דקדושתה חמורה דאתיא לכפרה, ולא יבואו לזלזל בה, מה שאין כן בעולה ושלמים שאינם מכפרים וחישי דיזלזלו בהם.

כז) גמ', רבי עקיבא אומר וכו' הרי הוא אומר אשם הוא וכו'. כתב רבינו גרשום, דלאחר שנתמעט אשם מהקרבה, ילפינן מיניה לכל הקרבנות. אבל רבינו פרץ בנוזר (כה). כתב, דלרבי עקיבא לא בעינן למעט מ"רק" אלא אשם, אבל לא שאר קדשים.

כח) תוס' ד"ה אי וכו', בתוה"ד, הוא הדין דהוה מצי למימר זכר הוא ולא בר אולודי הוא כמו גבי עולה וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא דוקא בעולה אמרינן דאי אפשר למעט, משום דאין לו ולד, ופשיטא דאין למעט תמורת

דשנה "אף ולד ולדן" לא בעי לאשמועינן "עד סוף העולם", כיון שאין הבדל בין ולד שני לשלישי. ותירצה הגמ', דהתנא אתי לאפוקי מחששא דרבי אלעזר שמא יגדל עדרים עדרים, ולכך איכא חידושא שלא רק בולד ולדן ליכא חששא, אלא אף עד סוף העולם שמסברא יש יותר מקום לחשוש, לא חיישינן.

יח) תוס' ד"ה לא מיבעיא וכו', בסוה"ד, ובריש מסכת יבמות לא דייק כיון דתנא צרותיהן וצרות צרותיהן וכו'. ובתוס' ביבמות (ב). ד"ה עד תירצו, דהכא כיון דלא חיישינן בולד שני שמא יגדל עדרים, ממילא ידעינן דהוא הדין עד סוף העולם. אבל בצרות איכא למימר דצרות צרותיהן אין פוטרים, משום דערוה פוטרת צרתה ילפינן מ"לצרור" דמשמע ב' רישין ולא יותר. ובחידושי הרמב"ן והרשב"א ביבמות (שם) תירצו, דדרך התנא לשנות עד סוף העולם, והא דמקשינן בסוגיין אמאי שנה התנא עד סוף העולם, היינו משום דיש משניות במסכתין שבהם התנא לא שנה הכי, והקשתה הגמ' מאי שנא הני מהני.

יט) גמ', והלא דין הוא ומה תמורה וכו'. כתב השפ"א, דצריך לומר דפשיטא לגמ' מסברא דבולדות איכא קדושה משום שהם גידולי הקדש, דאי לאו הכי מאי מקשינן דנילף קל וחומר מתמורה שקרבה על המזבח, הא תמורה קדושה מקרא ד"הוא ותמורתו יהיה קודש" ואכתי בולדות מנא לן דקדושות.

כ) גמ', אנא כוליה קרא קאמינא. ביאר בהגהות הגר"א (בהשמטות), דרב ספרא אתי בדרך הוכחה, דעל כרחק אי אפשר לדרוש באופן ברור "זכר" על ולד "ונקבה" על תמורה, דאם כן למה לי קרא "דנקבה", תיפוק ליה "מוזכר" דמרבה ולד וכל שכן תמורה, כדאיתא לעיל, דולד הוי חידוש טפי, דקרב שאינו בכל הקדשים, ועל כרחק דאי אפשר לדרוש באופן ברור "זכר" אולד, ו"נקבה" אתמורה, ותירץ אביי, דמאחר שיש ב' פסוקים, מסתברא לאוקמי "אם זכר" אולד "ואם נקבה" אתמורה. ובשפת אמת הביא מהקרנן אהרן על הספרא, דרב ספרא מקשה, דיותר מסתבר לרבות ולדות מ"נקבה", דהרי נקיבות יולדות. והשפת אמת ביאר, דרב ספרא מקשה אמה שביארה הברייתא דאיכא למילף ולד מתמורה בקל וחומר, דנמצא דאין הכרע מקרא אי קאי על ולדות או תמורה, ואי לא כתב רחמנא אלא קרא ד"אם נקבה" הוי מרבינן ולדות לחודא, משום דהווי גידולי הקדש וליכא קל וחומר. ותירץ אביי, דאף אם בקרא היה נכתב רק קרא ד"אם נקבה" הוי מרבינן תמורות ולא ולדות.

כא) גמ', ליקרב ואליבא רבבי אלעזר. כתב הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ט), דולד בעלי מומין הרי הוא כולד תמימים ויקרב כראוי לו. והקשה הלח"מ (שם), הא בסוגיין מבואר דדוקא לרבי אלעזר הולד קרב, אבל לרבנן ירעה. והרמב"ם פסק (פ"ד מתמורה ה"ה) לענין מפריש נקבה לעולה, כרבנן. ותירץ, דצריך לומר דכוונת הגמ' דבעינן לקרא ד"אם" למילף דהולדות יקרבו, אף לרבי אלעזר דסבר דולד נקיבת עולה יקרב. והקשה השער המלך (קרבן פסח פ"ד ה"ד), דאם כן אינו מובן אמאי הוצרכו רב פפא ובר פדא למימר "לרעיה ואליבא דדברי הכל", הא אף שמואל אוקי לדברי הכל. ובשפת אמת כתב, שהרמב"ם גרס בגמ' באחת השיטות, "ליקרב ואליבא דדברי הכל".

כב) תוס' ד"ה דאיכא וכו', בתוה"ד, וקשה לפירוש רש"י דאם כן דמהני שם עולת העוף דשייכא באם וכו'. ביאר הברכת הזבח, דתוס' מקשו משיטת בר פדא, דלדברי רש"י אין סברא לומר שלדעת רבי אלעזר ולד עולה בעל מום

חדרף היוזמי

מסכת תמורה דף יז – דף יח

ט אדר – י אדר התשע"ב

עולה אלא קריבה, אבל באשם איכא למימר דממעטינן תמורת אשם. וברש"ש נקט, דמהא דהגמ' מקשה לאחר מיכן מתמורת אשם, מוכח דהכא אכתי לא הסיקה אדעתה להקשות כן.

(ט) בא"ד, ואם תאמר לפירוש רבינו תם וכו'. הקשה החק נתן, מאי ימעט קרא, הא דאינו קרב אשם ידעינן כבר מהלכה למשה מסיני, ואי אתי לאשמעינן שאינו קרב עולה, אם כן הקרא סתר להלכה למשה מסיני דקרב עולה. ותירץ, דקרא ימעט דלכתחילה אינו קרב עולה, ומההלכה ילפינן דבדיעבד כשר.

דף יח ע"א

(א) גמ', דאי עבר ומקריב קאי בעשה. הקשה בשו"ת פרי יצחק (חלק ב' סימן לד), דמבואר בגיטין (כח): דחמש חטאות המתות ששחטן בעזרה, עובר עליהם משום שחט חולין בעזרה. ואם כן, אמאי הכא בעינן קרא למילף לאיסור עשה, הא איכא כבר איסור שחיתת חולין בעזרה, דהווי נמי איסור עשה כמבואר בקידושין (נז:). ותירץ, דאיסור עשה דחולין בעזרה היינו דווקא בשחיתה, אבל בשאר עבודות אינו עובר בעשה, ובחטאות המתות ילפינן דאף בשאר עבודות איכא עשה. ועיין שם מה שהקשה בהמשך דבריו. ובמרומי שדה תירץ, דאיסור עשה דהכא היינו דוקא באשם, אבל בחמש חטאות בין כך יש איסור דחולין שנשחטו בעזרה.

(ב) גמ', שם. כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ב יו"ד סימן יג אות ב'), דאף דמבואר בחולין (פ:), דהמקריב אחד מכל הפסולים עובר בלאו ד"לא ירצה", המקריב חטאות המתות אין עובר בלאו זה, משום שאין קדושה בחטאות המתות, והוכיח כן מסוגיין דבעינן קרא למילף דאיכא איסור עשה להקריב חטאות המתות. וכתב, דלפי זה תירוצ' הגמ' דאיכא איסור עשה, הוי דוקא בחטאות ולא באשמות, כיון דאשמות דינם ברעיה ויש בהם קדושה, וא"כ פשיטא דנאסרים משום "לא ירצה", ותירץ לפי זה קושיית התוס' ד"ה למה לי, שהקשו, אמאי אין הגמ' מתרצת אליבא דרבי עקיבא, ד"הוא" אתי לאסור אשמות בהקרבה, דבלאו הכי אשמות אסורים בהקרבה משום "לא ירצה".

(ג) רש"י ד"ה אשם וכו', אם השלים לרועה. אבל רש"י בזבחים (ק"ב): ד"ה כרב כתב, דהניתוק הוא מה שנמלך בבית דין, ואומרים לו שתרעה. והמפרש בניזיר (כה): ד"ה דאמר, כתב דהיינו מה שאומר הגובר "ינתק זה לרעיה".

(ד) תוס' ד"ה אפילו ממרעיהו, בתוה"ד, ולא נהירא שהרי אסור היה בעבודה. כתב בהגהות הגר"א (אות ח'), דרש"י נשמר מקושיא זאת במה שפירש דהכא מיירי בשלא הקדיש את הבהמה, אלא רק אמר שיעלה אותה ויקדיש אותה, וחידידה התורה דאף בהאי גונא לא ימתין לה אלא יקחנה מיד. והשפת אמת הקשה, דמבואר ברש"י בביצה (יט): ד"ה כי, דאם לא הקדיש את הבהמה, אינו חייב להעלותה. ועיין בר"ג דכתב, דהכא מיירי בגונא דהבהמה עלתה מאליה על התבואה ועל המורג, ולכך ליכא עבודה.

(ה) בא"ד, והרב רבי יצחק וכו', אפילו ממקום שמותר לרעותה ולגדלה דהיינו בחוץ לארץ דאין מגדלין בהמה בארץ ישראל. הקשה המלאכת חושב, הא אף בארץ ישראל מותר לבהמה לרעות בחורשין ובמדברות, כמבואר בבבא קמא (עט:). ועיין בספר יהגה כאריה.

(ו) בא"ד, דאין מגדלין בהמה בא"י. בגליון הגמ' מוגה, דאין מגדלין בהמה בקה בארץ ישראל. אולם החיי אריה כתב, דבדווקא לא כתבו התוס' "דקה",

משום דתוס' בבבא קמא (עט): ד"ה אין הוכיחו דלרעות אפילו בהמה גסה אסור, והכא הא איירי במרעיהו.

(ז) מתני', רבי אליעזר אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים. כתב בתוס' הגרע"א על המשניות (פ"ג אות ד'), דמהא דרבי אליעזר נקט ולד שלמים לחודא, משמע דבולד תמורה מודה דקריבה, משום דלא שכיחא ולא גזרינן. והקשה הרש"ש, דלקמן (כ:): מבואר דולד תמורה הוי כולד ולד, ולרבי שמעון לקמיה במתניתין לכולי עלמא לא יקרב. ואם כן איכא למימר דרבי אליעזר נקט דוקא ולד שלמים, לאשמעינן דאף ולד עצמו לא יקרב, וכל שכן ולד ולד, ולא מוכח דמודה רבי אליעזר בולד תמורה. [ועיין באות הבאה].

(ח) מתני', ועל ולד תמורה. כן גרס רש"י בד"ה לא. והקשה בחידושי הגרע"א, דלקמן (כ:): מבואר דלרבי שמעון אף ולד תמורה אינו קרב. ואמנם השיטה מקובצת (אות יא) גרס, ולד תמורה.

(ט) רש"י ד"ה גזירה, אי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה אתי לשהוייה לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות ואתו בהו לידי גיזה ועבודה. אבל הרמב"ם בפירושו המשניות (פ"ג מא) ובערויות (פ"ז מ"ו), כתב, דעצם השהיית נקבות השלמים כדי שתלדנה עדרים אסורה, משום "בל תאחר". והתוס' יו"ט (פ"ג מ"א) הקשה מדוע נמנע רש"י לפרש כרמב"ם משום "בל תאחר". וברש"ש תירץ, דרבנן לא מבטלים מצוות משום חשש שיבטלו את המצוה בשב ואל תעשה, אלא דוקא באופן של קום ועשה. וחששא דיגדל עדרים עדרים הוי שב ואל תעשה.

(י) רש"י ד"ה היכי קתני, בסוה"ד, אי לא אישתכחן להו דרי דאין אדם נזכר שמשלמים באו וכו'. הקשה העולת שלמה, דלקמיה בגמ' מבואר הטעם, דהוי אקראי בעלמא. אמנם רבינו גרשום והשיטה מקובצת (אות יד) נקטו, דלהאי לישנא לא גרסינן בדברי רבה, הטעם דאקראי בעלמא.

דף יח ע"ב

(יא) גמ', לאיתווי ולד המעושרת. כתב הגר"א (בהשמטות), דהגמ' לעיל (בעמוד א') לא מיעטה מ"רק קדשיך" ולד מעשר, משום דהקרא איירי אף לענין תמורה, ותמורת מעשר ממילא לא קרבה כמבואר לעיל (ה:), ומשום הכי לא אוקי בגמ' למילף מקרא ד"אם כשב" לחייב את המקריב ולד חטאת באיסור עשה כדילפינן מ"רק קדשיך", כיון דהקרא מיירי בולדות ולא בתמורות, ועדיפא לן למילף מ"רק קדשיך" בין בולדות בין בתמורות.

(יב) גמ', כל יום ויום עובר עליהם בכל תאחר. כתב הפני יהושע בברכות (כו:), דמשמעות לשון הגמ', דהאיסור הוי בכל יום ויום, ולא בכל שעה ושעה. אבל הערוך לנר בראש השנה (ו:): כתב, דעובר על האיסור בכל שעה ושעה, והא דנקטה הגמ' לשון "יום ויום", משום שיש שעות שאין עובר בהם ב"בבל תאחר", כגון שעות הלילה שאי אפשר להקריב בהם.

(יג) גמ', מעצרת בעי מיכליה. הקשה השפת אמת, דבבכורות (ח:): מבואר דעיבור פרה הוי תשעה חדשים, ואם כן הפרה היתה מעוברת בסוכות, ואמאי לא הקריבוה או. וכתב להוכיח מינה, דבמעוברת אין חיוב עשה של "ובאת שמה", משום דשרי להמתין עד שתלד כדי שיקריבו את הולד בפני עצמו. אמנם להלכה נשאר בצריך עיון. ובחשק שלמה תירץ, דמיירי כשעדיין לא הקדישו את הפרה בסוכות. והביא שחכם אחד הקשה לו, דאם כן הויא מעוברת ואחר כך נתקדשה שאף רבי אליעזר מודה שהולד קרב, כיון

הדרק היוזמי

מסכת תמורה דף יח – דף יט

י אדר – יא אדר התשע"ב

דבעלי חיים אינם נדחים והיינו סברת רבי אליעזר, והיאך פסק כחכמים. ותירץ, דבמפריש נקבה לעולה לכולי עלמא בעלי חיים נדחים, משום דלעולם לא יהיו ראויים להקרבה.

(יט) מתני', וטעונין הפשט ונתוח וכליל לאישים. הקשה הרש"ש, אמאי לא נקטה המשנה דטעונין סמיכה ונסכים, כמתניתין **לעיל** (יז): לענין תמורת שלמים. ותירץ, דהתנא נקט דוקא הדינים השייכים בעולה ואינם בשלמים, אבל פשיטא דסמיכה ונסכים נוהגים אף בעולה.

דף יט ע"א

(א) גמ', הוא עצמו יקרב בשלמים. כתב השיטה מקובצת לקמן (כ). בהשמטות אות ד', דינא דרבי אליעזר הוי בולד הנוולד לאחר הפסח, כיון שבשעה שנולד איכא על אמו דין שלמים. אבל בנוולד קודם הפסח דאיכא על אמו דין פסח, אין על הולד דין שלמים. וביאר לפי זה, אמאי לרבי אלעזר לקמן (יט): המפריש נקבה לאשם אין בנה קרב עולה, אף שמותר אשם קרב עולה, ואינו כולד נקבה לפסח דאתי משלמים דמותר הפסח שלמים, משום דדוקא במפריש נקבה לפסח דלאחר הפסח דינה להיות שלמים, ולדה הנוולד לה באותה שעה הוי שלמים, אבל במפריש נקבה לאשם דאין דינה להיות עולה, אף ולדה אינו קרב.

(ב) תוס' ד"ה והא הכא דליכא וכו', כאן נוכל להעמיד שפיר השתי לשונות שהרי אין שלמים בעופות. העיר החק נתן, דאף דלא מצינו שלמים הבאים מעופות, מכל מקום שלמים אתי מבהמה נקבה. ותירץ, דכונת תוס', דלא מצינו שלמים דאתו מכח פסח, בעוף.

(ג) גמ', אי הכי ניפלוג נמי ברישא. הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי לא מקשינן נמי על האם שתיקרב בעצמה שלמים, כיון שקדושה לשלמים ומפסח היא דחוויה. ואי נימא דמי שדחוי מפסח דחוי נמי משלמים הבאים מחמת פסח, בולד נמי נימא הכי, דכיון דדחוי מפסח דחוי אף משלמים. ותירץ, דיש חילוק בין דיחוי האם לדיחוי הולד, דהאם קדושתה דחוויה, ומשום הכי דחוויה אף משלמים, מה שאין כן הולד דמה שדחוי מפסח הוי דיחוי בעלמא, אבל עצם חלות הקדושה שבו אינה קדושה דחוויה, משום דאין דיחוי מחמת עצמו אלא מחמת דיחוי האם, ואם כן אין הדיחוי חל אלא לגבי פסח שהאם לא היתה ראויה לו, ולא לגבי שלמים.

(ד) תוס' ד"ה אי הכי וכו' (השנו), בתוה"ד, שהרי אין בידו להקריב רק פסח אחד. הקשה בחידושי הגרי"ז, מהא דקיימא לן בפסחים (פט.), דעד שנשחט הפסח יכול אדם להיות נמנה עליו, או למשוך ידיו ממנו, ואם כן ליכא דיחוי, דאפשר למנות אחרים על האם לדמי פסח, ולענין אשם נמי, הא אם יקריב הולד שלא לשמה, יכול שפיר להקריב האם באשם לחובתו, ואם כן לא נדחתה האם מקדושת אשם.

(ה) רש"י ד"ה אביי אמר וכו', דטעמיה דרבי אליעזר לאו משום דאיכא שם שלמים על אמו אלא טעמיה דרבי אליעזר בכולהו משום דגמירי למקום שהמותר הולך וכו'. אמנם בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ג מתמורה ה"ג) ביאר באופן אחר, דאין האם קרבה לאחר הפסח שלמים, משום דיחוי, וסובר רבי אליעזר דדיחוי האם אין מועיל בולד, אבל קודם הפסח, אין האם קריבה, משום דקדושתה לדמי פסח, ולא משום דין דיחוי, ולכך בילדה קודם הפסח אף הולד נופל לדמי פסח.

דההקדש חל על העובר והוי שלמים. והיאך אמרינן בסמוך דעדות זו אתיא לאפוקי מדרבי אליעזר. ותירץ, דסוגיין אתיא ליישב שיטת רבא דסבירא ליה לקמן (כה): דההקדש חל על העוברים מכח האם ושיירו אינו משוייר, ואם כן העובר הוי כולד שלמים. עוד תירץ, דמייירי בהקדישו את הפרה לפני סוכות, ובאמצע סוכות שחטו את אמה, ונמצא שיום אחד מתוך שמונת ימי החג אסור היה להביא פרה זאת להקרבה, וכתב הטורי אבן בראש השנה (ו): [הובא באות הבאה], דחיוב ד"ובאת שמה", הוא רק במקום שיכול להקריב את הקרבן בכל ימי החג.

(יד) רש"י ד"ה מעצרת וכו', דבשלמא בפסח לא אקרביה דאימור מחוסר זמן הוה דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו ז' ימים. כתב הטורי אבן בראש השנה (ו): דמלשון מתניתין דקתני "ואכלנוה בפסח" משמע דהקריבה בערב פסח, ואם כן בשביעי של פסח הולד אינו מחוסר זמן. ומוכח מהכא, דחיוב ההקרבה מדין "ובאת שמה" הוי דוקא אם יכול להקריבו כל ימי החג.

(טו) גמ', כגון שהיה חולה בעצרת. כתבו רש"י בראש השנה (ו): ד"ה שהיה חולה, ותוס' (שם) ד"ה שהיה חולה, דהבהמה היתה חולה. אבל רבינו חננאל (שם) כתב, שהבעלים היו חולים. וכתב הפני יהושע (שם), דלדינא אף רש"י ותוס' מודו לרבינו חננאל, אלא שלשון הגמ' משמע, שהקרבן היה חולה.

(טז) גמ', מנין שאינו שירצה יקריב. כתב בשו"ת חכם צבי (סימן מה), דאף דלקמן (כד). מבואר דלרב יש מצוה להקריב את הקרבן הראשון, היינו דוקא במקום שאם יקריב אחד מהם השני ימות או ירעה, אבל אם שני הקרבנות קרבים, ליתא להאי דינא, אף דאותו הקרב ראשון הוא עיקר הקרבן וטעון לחם והשני קרב בלא לחם. ותמה בפירושים וחידושים, מהא דקתני לעיל (טו). גבי חטאת ד"איזה שירצה מהן יקריב" אף דבחטאת ודאי מצוה בראשון, ועל כרחך דבברייתא עיקר דינא נקט שניהם ראויים וכשרים להקרבה, ולא איירא בדינא דאקדומי, שאינו אלא מצוה מן המובחר, ואם כן ליכא ראייה מהא דקתני בברייתא הכא גבי תודה "איזה שירצה מהן יקריב", דאיכא למימר דעיקר דינא קתני ולא איירי במצוה מן המובחר. ונשאר בצריך עיון. אך כתב דעצם הסברא נכונה.

(יז) תוס' ד"ה וחליפות, צריך עיון מה חליפות וכו' הא כבר שמעינן ליה מרישא דברייתא. ובשיטה מקובצת (אות מה) כתב, דנקיט חליפות אגב תמורות וולדות. וברש"ש כתב, דברש"י ד"ה וחליפות מבואר, דבעינן לרבות דשרי להקריב השניה אחר הראשונה, ואף דברישא דברייתא משמע שיש לה הקרבה, דהא מקרא ד"יקריבנו" אימעיט דוקא לחמה אבל משמע דהיא קריבה. מכל מקום איכא למימר, דלולי הקרא שמרבה חליפי תודה הוי ממעטינן לגמרי מ"יקריבנו". וכתב, דאכתי קשיא מהסיפא "יכול יהו כולן טעונות לחם" דמשמע שהברייתא אתיא לפרש אף דין לחם חליפי תודה, ולכאורה נתמעט האי דינא ברישא.

(יח) מתני', המפריש נקבה לעולה וכו'. כתב השיטה מקובצת לקמן (כ): באות (יט), דלרבנן דיחוי האם חל בולד ולרבי אליעזר אין דיחוי האם חל בולד. אבל תוס' לקמן (כו): ד"ה שמע מינה כתבו, דלרבי אליעזר הולד אינו נדחה משום שאין בעלי חיים נדחים, והאם אינה קריבה משום דנקבה אינה כשרה לעולה. וברמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ה) כתב, דהלכה כחכמים. והקשה הלחם משנה (פ"ד מקרבן פסח ה"ד), דהרמב"ם פסק (פט"ו ממעשה הקרבנות ה"ד),

הדרגת היוזמי

מסכת תמורה דף יט - דף כ

יא אדר - יב אדר התשע"ב

אלו לא אמר כלום.

(יב) גמ', אמר רבי יהודה אמר רב היינו טעם דאמרין מיגו וכו'. הקשה השפת אמת, אכתי אף דאיכא מיגו דנחתא, מכל מקום אמאי בעינן מום לפדות עליו, הא עצם מה שהיא נקבה מום גמור הוא. ותירץ, דדין פדיון נאמר דוקא במום שאינו קרב בשום אופן, אבל נקבה ראויה לקרבנות, ועיקר קושיית הגמ' אמאי חלה קדושת הגוף, הא נקבה כלפי אשם חשיב מום, והוי כקדם מומה להקדישה, וכל בהמה שקדם מומה להקדישה אין מתקדשת בקדושת הגוף, ומתרצת הגמ' דקדושת הגוף חלה משום מיגו.

(יג) תוס' ד"ה זאת אומרת וכו', בסוה"ד, ושמא יש לומר דההיא דהתם אתיא כרבי שמעון דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ביה קדושת הגוף. אבל תוס' בנוזר (כו:): ד"ה אבל כתבו, דאף לתנא קמא אין קדושה בבהמה שהוקדשה לדמי נסכים, משום שבהמה לעולם אינה ראויה לנסכים, ודוקא מקדיש נקבה לעולה ואשם חלה קדושת הגוף, כיון שראויה לקרבנות אחרים. והקשה בחידושי הגרי"ז, היאך שייך מיגו בקדושת נסכים, הא נסכים כל זמן שלא קידשם בכלי לא חל עליהם קדושת הגוף כמבואר במנחות (ק:), ואם כן לא יועיל הקדש בהמה לדמיהם כיון שאינו עדיף מהקדש הנסכים עצמם. וכתב, דמהכא מוכח, דמה שמנחות ונסכים לא מתקדשים אלא על ידי כלי, אינו מדיני הקדש נסכים ומנחות שקדושתם באה רק על ידי כלי, אלא מדיני החפצא של נסכים ומנחות, ולכך בבהמה תחול אף קדושת הגוף.

(יד) גמ', כל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף. כתב הכסף משנה (פט"ו ממעשה הקרבנות ה"ה), דרבי שמעון פליג אף על דינא דרבא, וסובר דבמקדיש זכר לדמיו לא חלה קדושת הגוף. אבל המהר"י קורקוס (שם) כתב, דדוקא במפריש נקבה לאשם סבר רבי שמעון דמשום דאי אפשר להקריב נקבה לאשם לא חל קדושת הגוף, אבל במקדיש זכר לדמיו, דהוא עצמו יכול להקריב עולה, מודה רבי שמעון דחל עליו קדושת הגוף.

(טו) גמ', דיליף ליה מבכור. הקשה השיטה מקובצת (אות יד), אמאי לא ילפינן אף לענין הקדש בן שתיים שהביאו בן שנה, דהוי מחוסר זמן. ותירץ, דילפינן מבכור מחוסר זמן דאינו ראוי להקריבה בשום אופן, אבל אשם בן שנה אף דאינו ראוי לאשם, אכתי ראוי הוא לקרבנות אחרים, וחשיב דחוי לענין אשם. וברש"ש תירץ, דילפינן מבכור דוקא לגוונא דכל פסול הקרבן הוא משום מחוסר זמן, אבל באשם בן שנה יש חסרון נוסף, דבן שנה נקרא "כבש" וכשנהיה בן שתיים נקרא "איל".

(טז) תוס' ד"ה אף מחוסר וכו', בסוה"ד, ויש לומר דהני מילי לכתחילה אסור להקדישו מחוסר זמן מיהו אם עבר והקדיש קדיש דילפינן ליה מבכור. אבל תוס' בבכורות (כא:): כתבו, דעל מחוסר זמן לא חל הקדש, והא דאמרין הכא דחל, היינו דוקא במעשר בהמה ולא בשאר קרבנות.

(יז) בא"ד, שם. הקשה החזון איש פרה (סימן ג' אות ד), היאך ילפינן מבכור לכל הקדשים, דלמא שאני בכור דקדוש מאליו וכן קדוש מרחם. ותירץ, דתחילה לפינן מבכור למעשר מגזירה שוה "העברה העברה", וממעשר ילפינן לכל הקדשים.

דף כ ע"א

(א) גמ', לפסחו לאשמו אין עושה תמורה. העולת שלמה הביא דברי התוס'

(ו) גמ', והא הכא דאימיה לדמיו. כתב החק נתן, דקושיית הגמ' אליבא דאביי. והקשה, דלפי מה שפירש רש"י לעיל בד"ה אי הכי, דלרבא דעת רבי אליעזר דאף ולד נקבה לפסח קודם הפסח קרב שלמים, קשה מהכא, דמוכח, דדעת רבי אליעזר שולד נקבה לפסח אתי לפסח ולא לשלמים. ותירץ, דודאי ולד נקבה לפסח קודם הפסח קרב פסח, ומה שכתב רש"י דקרב שלמים, היינו קודם דילפינן בברייתא דדינו פסח.

(ז) גמ', אמר רבינא במפריש בהמה מעוברת עסקינן. הקשה החק נתן, דמבואר ברמב"ם (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"ו), דהלכה כרבי יוחנן דשיירו משוייר. ואילו גבי הפריש נקבה לפסחו כתב הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ו), דאם ילדה היא וולדה ירעו עד שיפול בהם מום ויביא בדמיהם פסח, דהיינו כרבנן ולא כרבי אליעזר, ואילו בסוגיין מבואר דרבנן לא סברי כרבי יוחנן דשיירו משוייר. וכתב, דמהכא מוכך, כדברי הלחם משנה (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"ו), דהרמב"ם אינו טובר כרבי יוחנן, ומה שכתב דמפריש חטאת מעוברת הוי כמפריש ב' חטאות לאחריות, היינו משום דאדם מתכפר בשבח הקדש. ובליקוטי הלכות תירץ, דאף אם שיירו משוייר, הכא שמקדיש האם עם הולד במעשה אחד, שהרי הקדיש שניהם בדיבור אחד, אי אפשר לחלק את קדושת האם מן הולד, וכמו שעל האם חלה קדושה רק לענין דמי פסח, הכי נמי בולד. והקשה האבי עזרי (פ"ד מתמורה ה"ו), אמאי הולד אינו קרב לפסח, הא אף אי חל עליו רק קדושה לדמי, דינו כדין מקדיש זכר לדמיו דמיגו דנחתא עליה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף.

דף יט ע"ב

(ח) גמ', במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם. הקשה האור שמח (פ"ב מתמורה ה"ב), למבואר בתוס' לעיל (ו:): ד"ה אפילו, דמקדיש נקבה לעולה עובר משום מקדיש בע"מ, היאך שייך לומר דמקדיש נקבה לאשם בנה קרב אשם, הא עבר עבירה באם והולד אתי מכח עבירה, וקיי"ל לקמן (כ:): דולד תמורת אשם אינו קרב אשם משום, דאין אדם מתכפר בדבר הבא מעבירה.

(ט) תוס' ד"ה פשיטא עד וכו', בסוה"ד, היינו משום דמותר הפסח קרב שלמים וחשיב להו רבא בחד. הקשה בחידושי הגרע"א, אם כן אף במפריש נקבה לאשם הולד קרב אשם, ואף דעל ידי זה ידחו דמי האם מאשם, מכל מקום דמיה יקרבו עולה, וכיון דכל מותר אשם אויל לעולה חשיב אחד, וכהאי קושיא הקשתה הגמ' לקמן (כ:). ארבי, ומה שתירצה דמותר אשם אויל לנדבת ציבור לא מהני הכא, משום דהכא איירינן אליבא דרבי אלעזר דסבירא ליה לעיל (יח:): דמותר אשם הולך לנדבת יחיד.

(י) רש"י ד"ה אי הכי, בסוה"ד, דהשתא ומה לעולה דאימיה לדמי עולה אולא אמרינן דלא קרב לעולה לאשם דאימיה דלא היא ולא דמיה אולי לאשם כל שכן דלא קרב. הקשה החק נתן, הא מבואר במתניתין דבסמוך, דמפריש נקבה לאשם אולי דמיה לאשם ולא לעולה. וכתב, דכונת רש"י דאם הולד יהיה קרב לאשם, אין האם נופלת לדמי אשם אלא קריבה עולה, והקל וחומר דאין לומר דולד אשם נקבה קרב, משום דאי קרב נמצא דדמי אמה אינם נופלים לדמי אשם.

(יא) מתני', רבי שמעון אומר תמכר שלא במום. כתב החזון איש בבכורות (סימן יח אות יא), דמיירי כשהמקדיש אמר "הרי זו לאשם", כיון דבאמר "הרי זו אשם" מבואר במתניתין לקמן (כו:), דמקדיש בעל מום ואמר הרי

ז) רש"י ד"ה תרי גופי נינהו, בסוה"ד, ומיהו בהאי גופא דיחיד לא משכחת לה שעירה אבל עולה נקבה בהאי גופא משכחת לה דאי בעי מפקר לנכסיה וחזיא ליה עולת העוף. הקשה **הקובץ שיעורים** (חלק א' כתובות אות שכב), דמבואר **בקיודשין** (יג): דאשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה, ואם כן אמאי עשיר שהפקיר נכסיו יכול להביא קרבן עני, הא כשהיה עשיר נשתעבדו נכסיו לקרבן עשיר. ותירץ, דמה דאפשר לגבות ממשועבדים היינו דוקא בשאר חיובים, דאף אם אין ללוה נכסים, גובים מנכסיו מדין ערבות, אבל הכא כשאין לו נכסים אינו חייב בקרבן עשיר, וחשיב דליכא ליה, ואין גובים מנכסיו.

ח) תוס' ד"ה רבי שמעון סבר וכו', פירוש וכיון דמצי פטר נפשיה בעוף אפילו לאחר הפרשת בהמה וכו'. הקשה **העולת שלמה**, אמאי הוצרכו לכך, הא מה שבשעה שהפריש את הנקבה היה יכול להפריש נקבת עולת העוף, הוא טעם מספיק שתחול קדושת הגוף.

ט) רש"י ד"ה ודמיהם יפלו וכו', דסבר רבי אלעזר סתם הקדשות לבדק הבית ואפילו בהמה וכו'. הקשה **המלאכת חושב**, דמבואר **לעיל** (ז): דאסור להקדיש תמימה לבדק הבית, ואם כן מסתמא לא התכווין להקדיש באיסור. ותירץ, לפי מה שמבואר **בערכין** (כח). דאסור לאדם להקדיש כל נכסיו, והכא דמקדיש כל נכסיו ואינו חושש להאי איסורא, מסתמא אף אינו חושש לאיסור הקדשת תמימים לבדק הבית.

דף כ ע"ב

י) גמ', רבי יהושע סבר וכו'. כתב **הרמב"ם** (פ"ה מערכין וחרמין ה"ז), דהלכה כרבי אליעזר דמקדיש כל נכסיו והיו בהם זכרים ונקבות הזכרים יפלו לדמי עולה והנקבות יפלו לדמי שלמים. וכתב **הרדב"ז** (שם), דמקור דבריו מהא דמוקמינן לרבי יהושע כרבי שמעון בן יהודה דמפריש נקבה לעולה לא חלה עליה קדושת הגוף, וקיימא לן דחלה קדושת הגוף, ואם כן מוכח דאין הלכה כמותו.

יא) רש"י ד"ה תמורת אשם, בין זכר בין נקבה תרעה דהלכתא גמירי לה כל שבחטאת מתה באשם תרעה. כתב **התוס' יו"ט** (פ"ג מ"ג), דאין כוונת רש"י דאיכא הלכה למשה מסיני דתרעה כיון דרבי אליעזר פליג וסובר דתמות, וקיימא לן **בתוס' ביבמות** (עז): ד"ה הלכה דאין מחלוקת בהלכה למשה מסיני. אלא הוי הלכה בידי התנאים ולא נמסר מסיני ממש. והקשה **מרש"י לעיל** (יח): ד"ה תמורת דמבואר, דהוי הלכה למשה מסיני. ותירץ, דההלכה מסיני היתה דכל שבחטאת מתה באשם אינה קריבה והוי אף לרבי אליעזר, ופליגי תנא קמא ורבי אליעזר האם ימותו או ירעו.

יב) גמ', אבל לפני כפרה דברי הכל הוא עצמו יקרב אשם. הקשה **בחידושי הגרי"ז**, היאך עבדינן תמורת אשם דלא הופרשה על חטא, הא קרבן אשם מפורש דוקא לשם החטא שהוא מכפר עליו. ואף **דלקמן** (כה): יש צד דשרי לכפר בולד חטאת אף שלא הופרש על חטא, היינו משום דהולד גדל מאמו החטאת ואדם מתכפר בשבח הקדש.

יג) גמ', אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה. הקשה **השפת אמת**, אמאי חשיב הולד בא בעבירה, הא בא גם מכח האב וזה גורם שרי, כמבואר **לקמן** (ל): דכל הפסולין לגבי מזבח כגון רובע ונרבע מוקצה ונעבד ולדותיהן מותרים לגבי מזבח, משום זה וזה גורם.

בפסחים (צז): ד"ה יביא, דאף לרבי שמעון הסובר דמפריש נקבה לאשמו לא חלה קדושת הגוף, במפריש נקבה לפסחו יחול, משום דקרבן פסח לאחר הפסח קרב שלמים, ונקבה קריבה שלמים. והקשה מהא, דמבואר הכא להדיא, דלרבי שמעון אף המפריש נקבה לא חלה עליה קדושת הגוף. ותירץ, דהכא מיירי קודם הפסח, אבל אחר הפסח תחול קדושת הגוף, ואף דאין מקריבים את הנקבה היינו משום דיחוי אבל קדושת הגוף חלה.

ב) גמ', ולימא אין אני רואה דבריו של רבי שמעון באשם וכו'. הקשה **האור שמח** (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"טז), דלא דמי, דבפסח היא עצמה ראויה לשלמים, ואף **דלעיל** (יט). מבואר דאינה קריבה, היינו משום דיחוי דנדחה הקרבן כשהופרש לפסח, אבל במפריש נקבה לאשם היא אינה ראויה לא לאשם ולא למותרו, דמותר אשם קרב עולה ואין עולה בנקבה, ואף דרבי שמעון מודה דבנקבה לעולה חלה קדושת הגוף, אכתי אינה קריבה ודמיה נפטלים לעולה.

ג) תוס' ד"ה דהא איכא וכו', בתוה"ד, ועוד אמאי נקט פרת חטאת רוב חטאת המזבח נקבה אתיא. הקשה **החק נתן**, דאיכא לתרוצי דאף דרוב החטאות באות מן הנקבה, אכתי כיון דאינם באות מן הבקר כמבואר **ברמב"ם** (פ"יא ממעשה הקרבנות ה"טז), ופרה אינה ראויה להם, אינה קדושה בקדושת הגוף.

ד) בסוה"ד, ויש לומר דפריך מכל שכן דהא אפילו מפריש נקבה לעולה וכו'. הקשה **החק נתן**, דאכתי לא תירצו קושייתם השניה.

ה) גמ', קדשי בדק הבית הוא וקדשי בדק הבית לא עבדי תמורה. הקשה **בשו"ת דבר אברהם** (חלק א' סימן יד אות ד'), אמאי לא תירצו דפרת חטאת קרבן ציבור היא כמבואר **בשקלים** (פ"ד מ"ב), וקרבן ציבור אינו עושה תמורה, וכדתרצינן לעיל לגבי מותרות. ותירץ, דמה שציבור נתמעט מתמורה היינו דוקא כשגוף הקרבן שייך לציבור, אבל קרבן הבא מממון הציבור לא חשיב קרבן ציבור ולא נתמעט מתמורה, ומשום הכי, פרת חטאת אף שבאה מממון הציבור, אינה מתמעטת מתמורה.

ו) גמ', שם. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"ח), דכהן משיח שהפריש פרה לחטאת, וכן שהפריש שער לשעירתו וכן יחיד שהפריש שער לשעירתו ונשיא שהפריש שער לשעירו [המובאים בהמשך הגמ'], אין מתקדשין לא בקדושת הגוף ולא קדושת דמים, לפיכך ימכרו שלא במום. וכן פסק (בפ"א מתמורה הכ"א) דאינם עושין תמורה. והקשה **הראב"ד** (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"ח), אמאי, הא סוגין אתיא אליבא דרבי שמעון ודלא כרבנן. וכתב, דאפשר דהרמב"ם פסק כרבי שמעון משום דרבי לעיל דן בדבריו ואמר "אין אני רואה דבריו של רבי שמעון". והכסף **משנה** (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"ח) הקשה על הראב"ד, דהרמב"ם (פ"ד מפסולי המוקדשין ה"טז) פסק להדיא לענין מפריש נקבה לאשמו כרבנן דחל עליה קדושת הגוף, ודלא כרבי שמעון. וכתב, דצריך לומר דהרמב"ם הוכיח מדהקשתה הגמ' בפשיטות מכהן גדול שהקדיש פרה, ומיחיד שהפריש שער לשעירתו, ונשיא שהפריש שעירה לשעירו דתקדוש, משמע דפשיטא לן דלכולי עלמא לא חל עליהם קדושה, ואף דלענין מפריש נקבה לאשמו סברי רבנן דחל קדושה, חטאות שאני. והקשה **הלחם משנה** (פ"א מתמורה הכ"א), אמאי מקשינן דוקא לרבי שמעון, הא לרבנן דסברי דמפריש נקבה לאשמו קדושה, קשיא טפי.

כיון דאינה תיובתא לא נדחו דבריו, וכן הלכה. וביאר, דאינה תיובתא, משום דאין הכרח דתמורה נחשבת ולד. ועוד, דהא דגזרינן בולד שני היינו שמא יגדל עדרים עדרים, והאי חששא אינו שייך בולד תמורה הקרב לעולה, ואין לבעלים הנאה באכילתן.

(יז) תוס' ד"ה בדמיהן אין בעצמן לא, בתוה"ד, ותירץ דצריך לומר דלא אמר הני טעמי דלעיל אלא לגבי התמורה עצמו אבל הולד יש לו דחיית אמו והיכי קאמרת במפריש נקבה לאשם דבנה עצמו יקרב עולה. הקשה החק נתן, דתמורה עצמו אינה קריבה משום ההלכה דרועה, ואם כן היאך אמר רבה בר אבוב דלאחר כפרה תקרב לעולה. ותירץ, דדברי תוס' כשיטת רבינו תם לעיל (יח). בתוס' ד"ה ניתק, דמדאורייתא תמורת אשם קריבה עולה, ורועה מדרבנן משום גזירה שמא יקריבנה קודם כפרה, ודווקא באשם שנתכפרו בעליו איכא למיגזר, משום דלפני כפרה אסור להקריבו, אבל תמורה דאפשר להקריבה מדאורייתא לפני כפרה, לאחר כפרה שרי להקריבה בעצמה לעולה.

(יד) רש"י ד"ה ולד שני וכו', והאי ולד שני הוא דתמורה קרי וולד הואיל ומכח אחר אתי. הקשה בהגהות הגר"א (אות ח), מהא דמבואר במתניתין לעיל (יח). דאמר רבי שמעון דלא נחלקו על ולד שלמים ועל ולד תמורה שלא יקרב, דלכאורה אי תמורה חשיב ולד, אמאי נקט רבי שמעון דלא פליגי על ולד ולד תמורה, הא אף בולד תמורה עצמו לא פליגי. ותירץ העולת שלמה, דיש לגרוס במשנה "לא נחלקו בולד דולד שלמים ובולד תמורה", והביא, שכן גרס השיטה מקובצת שם (באות ג').

(טו) גמ', שם. הקשה השפת אמת, דהטעם דולד שני אינו קרב, משום, דמחשבתו מוכחת עליו דבעי לגדל עדרים עדרים כמבואר לעיל (יח), והכא ודאי אדם אינו חשוד לעבור על לאו דתמורה כדי לגדל עדרים, ועוד, דללא עשיית התמורה היה יכול לגדל עדרים בהיתר, ואמאי הוצרך להמיר. (טז) גמ', והתני רב חנניא לסיועי לרבי יהושע בן לוי קשיא. כתב הרמב"ם (פ"ד מתמורה ה"ד), דתמורת אשם שילדה לאחר כפרה קרבה לעולה. וכתב המהר"י קורקוס (שם), דאף דהגמ' נשארר בקשיא על דברי רבה בר אבוב,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היוממי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היוממי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>

לעילוי נשמת מרת רבקה רחל שילר בת ר' אפרים ז"ל - נלב"ע יב אדר התשס"ד ת.נ.צ.ב.ה.
נדבת בנה ידידנו הרה"ח ר' יצחק שילר שליט"א

